

Opplevd diskriminering og psykiske problemer

*En kvantitativ studie av ungdommer
med pakistansk bakgrunn i Oslo*

Skrevet av

Anne Katrine Syversen og Silvia H. Nasir

Hovedoppgave i psykologi innlevert ved Psykologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2006

ISBN: 82-569-2336-9

Sammendrag

Forfattere:	Anne Katrine Syversen og Silvia H. Nasir
Tittel:	Opplevd diskriminering og psykiske problemer: En kvantitativ studie av ungdommer med pakistansk bakgrunn i Oslo
Hovedveileder:	Brit Oppedal
Biveileder:	Espen Røysamb

Etnisk diskriminering er et samfunnsproblem og en utfordring for det flerkulturelle Norge. Et gjennomgående funn fra studier på voksne er at diskriminering kan være en risikofaktor for psykiske problemer. I vår studie ønsket vi å undersøke denne sammenhengen hos ungdommer med pakistansk bakgrunn. Dessuten ville vi studere om underliggende faktorer i form av mestringsforventning og sosial støtte fra familie, venner, lærere og klasse kunne fungere som modererende faktorer på dette forholdet. I tillegg utforsket vi de direkte sammenhengene mellom risiko- og beskyttelsesfaktorene og psykiske problemer. Fordi den pakistanske kulturen er kjønnsdifferensiert, var mulige kjønnsforskjeller en del av problemstillingene. Vårt rammeverk inkluderte et utviklingsperspektiv, i kombinasjon med akkulturasjons- og stress-mestringsteori. Studien var basert på selvrapporteringsskjemaer og datamaterialet ble hentet fra ungdomsdelen av Helseundersøkelsen i Oslo (2000-2001). Utvalget bestod av pakistanske (N=554) og norske (N=4640) ungdommer i alderen 15-16 år. De norske ungdommene ble inkludert som sammenlikningsgruppe ved måling av psykiske vansker. HSCL-10 ble brukt som mål på angst- og depresjonssymptomer. Det var ingen forskjell mellom de norske og pakistanske ungdommene i nivået av psykiske problemer. Hos de pakistanske ungdommene fant vi at vår prediksjonsmodell forklarte 26% av variansen i psykiske vansker hos guttene, mens den forklarte 20% hos jentene. Familiestøtte var den variabelen som sterkest predikerte psykiske problemer både hos pakistanske gutter og jenter. I tillegg fant vi at hos guttene modererte mestringsforventning, familiestøtte og lærerstøtte forholdet mellom diskriminering og psykiske problemer, dersom nivået av opplevd diskriminering var høyt. Hos jentene var det derimot ingen signifikante buffereffekter. Studien er et empirisk bidrag til økt forståelse av kompleksiteten i forholdet mellom diskriminering og psykiske vansker hos ungdommer i Oslo av pakistansk opprinnelse.

TAKK

Vi vil gjerne takke vår hovedveileder dr. polit. Brit Oppedal ved Folkehelseinstituttet som har gitt oss tilgang til datamaterialet. Underveis i prosessen har hun bidratt med mange faglige refleksjoner og utfordrende ideer. Takk for ditt engasjement for vårt arbeid og for forskningsfeltet. Vi vil også takke vår biveileder professor Espen Røysamb. Til tross for stor geografisk avstand har han vært tilgjengelig under hele prosessen. Takk for nyttige råd om metode og faglige innspill, i tillegg til oppmuntrende tilbakemeldinger underveis.

Takk til Dag Øystein Sørli for hjelp med formattering, sammen med en god porsjon tålmodighet og støtte. Vi vil også takke Kristian Syversen og Sigrun Pettersborg for gjennomlesing av oppgaven og kommentarer til forbedring.

Sist men ikke minst vil vi takke hverandre for godt vennskap og givende samarbeid.

Innhold

1.	INNLEDNING	7
2.	OM OPPRINNELSESLANDET PAKISTAN.....	8
3.	PERSONER MED PAKISTANSK OPPRINNELSE I NORGE.....	9
4.	KULTUR OG ETNISITET	10
5.	INTERNALISERINGSVANSKER HOS UNGDOMMER	11
6.	STRESS- MESTRINGSPERSPEKTIVET	13
7.	AKKULTURASJON I ET STRESS- MESTRINGSPERSPEKTIV.....	14
8.	OPPLEVD DISKRIMINERING.....	16
8.1	OPPLEVD DISKRIMINERING SOM RISIKOFAKTOR FOR PSYKISKE PROBLEMER.....	17
9.	OPPLEVD MESTRINGSFORVENTNING	18
9.1	GENERELL MESTRINGSFORVENTNING.....	19
9.2	MESTRINGSFORVENTNING OG RELATERTE BEGREPER.....	20
9.3	MESTRINGSFORVENTNING SOM BESKYTTELSESAKTOR	20
10.	SOSIAL STØTTE.....	21
10.1	SOSIAL STØTTE SOM BESKYTTELSESAKTOR	22
11.	UTVIKLINGSPERSPEKTIVET	22
12.	OPPSUMMERING OG PROBLEMSTILLINGER	24
13.	PROBLEMSTILLINGENE FOR STUDIEN	27
14.	METODE	28
14.1	BETRAKTNINGER OM RELIABILITET OG VALIDITET	28
14.1.1	<i>Reliabilitet</i>	28
14.1.2	<i>Validitet</i>	29

14.2	UTVALG OG PROSEDYRE	29
15.	MÅLEINSTRUMENTER	31
15.1	DEMOGRAFISKE VARIABLER	31
15.2	HOPKIN'S SYMPTOM CHECKLIST (HSCL).....	32
15.3	OPPLEVD DISKRIMINERING.....	32
15.4	OPPLEVD MESTRINGSFORVENTNING	33
15.5	SOSIAL STØTTE	33
16.	STATISTISKE ANALYSER.....	33
17.	RESULTATER.....	36
17.1	PSYKISKE PROBLEMER HOS DE NORSKE OG PAKISTANSKE UNGDOMMENE	36
17.2	PSYKISKE PROBLEMER HOS 1.- OG 2. GENERASJONS PAKISTANSKE UNGDOMMER.....	37
17.3	EN NÆRMERE BESKRIVELSE AV KJØNNSFORSKJELLER PÅ DE ULIKE VARIABLENE	38
17.4	KORRELASJONSANALYSER FOR DE ULIKE SKALAENE BASERT PÅ KJØNN	39
17.5	INTERAKSJONSEFFEKTER AV KJØNN	40
17.6	PREDIKSJON AV PSYKISKE PROBLEMER HOS PAKISTANSKE GUTTER OG JENTER.....	40
17.7	ANALYSER AV MULIGE MODERERINGSEFFEKTER	41
18.	DISKUSJONSDDEL.....	44
18.1	DET TEORETISKE RAMMEVERKET FOR VÅR STUDIE	44
18.2	PSYKISKE PROBLEMER HOS UNGDOMMER MED NORSK OG PAKISTANSK BAKGRUNN	45
18.3	KJØNNSFORSKJELLER I NIVÅET AV PSYKISKE PROBLEMER	46
18.4	GENERASJONSSTATUS OG PSYKISKE PROBLEMER.....	46
18.5	DISKRIMINERING HADDE LIKE MYE EFFEKT PÅ PSYKISKE PROBLEMER HOS JENTER OG OG GUTTER	47
18.6	MESTRINGSFORVENTNING OG PSYKISKE PROBLEMER	48

18.7	SOSIAL STØTTE OG PSYKISKE PROBLEMER.....	49
18.8	BUFFEREFFEKTER AV MESTRINGSFORVENTNING OG SOSIAL STØTTE PÅ FORHOLDET MELLOM DISKRIMINERING OG PSYKISKE PROBLEMER.....	49
18.9	BEGRENSNINGER VED STUDIEN	50
18.9.1	<i>Bruk av selvrapporteringsmål.....</i>	50
18.9.2	<i>Mål på psykiske problemer .....</i>	51
18.9.3	<i>Diskriminering som risikofaktor .....</i>	51
18.9.4	<i>Beskyttelsesfaktorene mestringsforventning og sosial støtte.....</i>	52
18.10	GENERALISERBARHET	52
18.11	IMPLIKASJONER AV STUDIEN	53
19.	KONKLUSJON	55
	REFERANSELISTE.....	55
	APPENDIKS	65

1. Innledning

I dag bor det omtrent 387 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge, og de utgjør 8,3 prosent av befolkningen (SSB, 2006). Statistisk sentralbyrå (SSB) definerer innvandrere som personer med to utenlandsfødte foreldre. Videre blir de inndelt i 1. generasjon hvis de er født i utlandet og 2. generasjon hvis de er født i Norge (SSB, 2004). Omtrent hver fjerde innbygger i Oslo er innvandrere, og dermed er Oslo den kommunen i Norge med størst andel innvandrere. I Norge utgjør personer med pakistansk bakgrunn den største innvandrergruppen. Per 1. januar 2001 bodde 23 581 personer med pakistansk opprinnelse i Norge, og per 1. januar 2006 var antallet steget til 27 675 (SSB, 2006).

I denne studien er ungdommer med pakistansk bakgrunn i fokus. Vi refererer til denne gruppen som ”pakistanske ungdommer” eller ”pakistanske jenter og gutter”. Samtidig vet vi at denne klassifiseringen er en forenkling, siden mange av disse ungdommene er født i Norge og dermed kan føle og definere seg som norske (Østberg, 2003). Etnisk norske ungdommer blir her definert som personer med to foreldre født i Norge. Om dem bruker vi også betegnelsene ”norske ungdommer” og ”vertslandsungdommer”.

Den teoretiske gjennomgangen vil omhandle temaene akkulturasjon, stress- mestring og utvikling. Målet med studien er å utforske forholdet mellom psykiske problemer og antatte risiko- og beskyttelsesfaktorer hos pakistanske ungdommer.

Når psykiske vansker inntreffer hos unge er det ofte i form av angst- og depresjonssymptomer og atferdsvansker. Flere norske studier har undersøkt atferdsvansker hos innvandrerungdommer, deriblant ungdommer med pakistansk bakgrunn (Torgersen, 2005; Øia, 2003). I denne studien har vi fokus på psykiske problemer i form av symptomer på angst og depresjon, også kalt internaliseringsvansker (Zahn-Waxler, Klimes-Dougan, & Slattery, 2000).

De forandringene som finner sted hos grupper og individer i møtet mellom ulike kulturer som er i kontinuerlig kontakt, har blitt kalt akkulturasjon (Berry, 1997). Selv om det har vært en utbredt antakelse at innvandrere har flere psykiske plager enn personer fra vertslandet på grunn av påkjenninger knyttet til migrasjon, støtter ikke alle studier denne antakelsen (Aronowitz, 1984). Samtidig kan det å tilhøre en synlig minoritet være belastende i form av

fordommer og diskriminering. Studier viser at det er en sammenheng mellom opplevd diskriminering og psykiske problemer, både hos voksne og ungdommer (Jasinskaja-Lahti & Liebkind, 2001; Williams, Neighbors & Jackson, 2003). Stress- mestrings-teori (Lazarus & Folkman, 1984) er et rammeverk for å forstå hvordan påkjenninger som diskriminering kan gi psykiske vansker hos noen personer, men ikke hos andre. Måten hendelser blir tolket og håndtert vil være avgjørende i denne prosessen. I vår studie vil vi undersøke om beskyttelsesfaktorer kan fungere som modererende faktorer ved opplevelsen av diskriminering. En moderator eller buffer er en variabel som påvirker retningen eller styrken på forholdet mellom en prediktor (her: diskriminering) og en avhengig variabel (her: psykiske vansker) (Baron & Kenny, 1986).

Beskyttelsesfaktorene vi undersøker i denne studien er ressurser i form av mestringsforventning (self-efficacy) (Bandura, 1997; Schwarzer, 1993), og sosial støtte fra familie, venner, klasse og lærere (Ystgaard, 1993). Vi antar at nivået av psykiske problemer kan bli redusert dersom mestringsforventning og sosial støtte er til stede. I studien foreligger det ingen objektive mål på diskriminering, mestringsforventning og sosial støtte. Det er de *subjektive opplevelsene* ungdommene rapporterer som ligger til grunn for undersøkelsen. Måten miljøet blir oppfattet på er viktigere enn den ”objektive virkelighet”, fordi det er opplevelsene som påvirker hvordan personer responderer på sitt miljø (Bronfenbrenner, 1979).

2. Om opprinnelseslandet Pakistan

Pakistan ligger i Sør-Asia og grenser til India, Iran, Afghanistan og Kina. Landet har et innbyggertall på over 165 millioner mennesker (CIA, 2006). Denne folkerike staten ble først dannet i 1947, som et resultat av kampen mot det britiske kolonistyre. Jordbruk og tjenesteytende arbeid er de mest vanlige yrkesformene i Pakistan. Det offisielle språket i Pakistan er urdu, men punjabi er mest utbredt. I underkant av halve befolkningen over 15 år kan lese og skrive. Barsedødeligheten er 70.5 dødsfall per 1000 fødte barn, mens tilsvarende tall for Norge er 3.7. Forventet levealder ligger på 63.4 år, sammenliknet med nesten 80 år i Norge (CIA, 2006).

Islam er den dominerende religionen i dette landet, og kulturen er preget av islamske verdier. Forpliktelser og respekt overfor familien er viktig, og familien har tradisjonelt en patriarkisk struktur (Stewart et al., 2000). Ideen om ære er en sentral verdi i Pakistan, som i andre islamske samfunn. Spesielt er det jenter og kvinner som bærer familiens ære. Det gjør at de blir mer beskyttet og skjermet enn guttene. I dette kjønnsrolledifferensierte samfunnet, er jentene mer prisgitt sin familie og senere sin ektemann og svigerfamilie (Stewart et al., 2000).

Samtidig som det pakistanske samfunnet er mangfoldig er landet også preget av fattigdom og vanskelige levekår. Flertallet av personer med pakistansk bakgrunn som har emigrert til Norge har reist frivillig i håp om å bedre sin livssituasjon. Mange av de som har kommet har valgt å bli værende i Norge.

3. Personer med pakistansk opprinnelse i Norge

Personer med pakistansk bakgrunn utgjør den største innvandrerguppen i Norge (SSB, 2006). Pakistanske innvandrere er også de som har bodd i landet lengst og er dermed den innvandrerguppen med høyest andel 2. generasjons innvandrere (Lie, 2004). De første pakistanerne kom til Norge på slutten av 1960-tallet, da behovet for arbeidskraft var stort her i landet (Lie, 2004). Flesteparten kom fra landsbyer i Punjab-området, som er den tettest befolkede provinsen i Pakistan (Prieur, 2004).

Fra de første pakistanske innvandrerne kom til Norge og frem til nå har det vært en positiv nettoinnflytting fra Pakistan (Lie, 2004). De første pakistanerne kom til landet som arbeidsinnvandrere før innvandringsstoppen i 1974/75 ble innført. I ettertid har økningen i den pakistanske innvandringsbefolkningen funnet sted hovedsakelig gjennom familiegjenforening og ekteskapsinngåelser. Blant de pakistanske innvandrerne har tre av fire valgt å bosette seg i hovedstaden (Lie, 2004).

Pakistanske innvandrere har generelt lavere utdanning og lavere arbeidsdeltakelse, sammenliknet med resten av befolkningen i Norge. Storfamilier er svært vanlig blant pakistanske innvandrere, og familiesamhold er viktig i det pakistanske miljøet (Lie, 2004; Øia, 2003). Dion og Dion (2001) nevner sosialiseringprosessen som en stor utfordring,

spesielt for barn og unge med innvandrerbakgrunn. Et gjennomgående funn i forskningslitteraturen er at innvandrerforeldre behandler døtre og sønner ulikt. Døtre opplever strengere oppsyn over sine aktiviteter utenfor hjemmet, mens sønner blir tillatt mer frihet (Suarez-Orozco & Qin, 2006).

4. Kultur og etnisitet

Kultur handler om skikker, verdier og væremåter som gjør kommunikasjon mulig, og som overføres fra generasjon til generasjon. Noen kulturforskjeller vil være mer synlige enn andre, som språk, klesdrakter og religiøse ritualer (Eriksen, 1997). Kulturelle normer og verdier er viktige komponenter i begrepet etnisitet (Lehrman, 2004). I vår studie skiller vi mellom norske og pakistanske ungdommer og foretar dermed en forenkling ved gjøre rede for kulturforskjeller med hensyn til etnisitet. Det er vanskelig å kartlegge kulturaspekter som skiller en etnisk gruppe fra en annen, og oppfatningen om at etniske grupper representerer ulike kulturer har blitt mye kritisert. Denne forståelsen fører til at variasjoner innad i de etniske gruppene blir oversett, som kan være langt større enn variasjonen mellom de ulike gruppene (Prieur, 2004).

Kultur og etnisitet er heller ikke noe statisk og enhetlig. Etnisitet kan være forbundet med en subjektiv opplevelse av gruppetilhørighet (etnisk identitet), som kan variere over tid og på tvers av situasjoner (Phinney, 1996). Kultur blir sosialt konstruert og skapes ofte under påvirkning av andre kulturer. Nyere forståelser går ut på at kultur er i dynamisk utvikling og endring. Selve endringsprosessen kan forekomme langsomt, og grad av tradisjonsbundethet vil sannsynligvis avhenge av blant annet alder, livsfase og kjønn (Prieur, 2004).

Selv om kulturbegrepet er komplekst, kan det ikke bli utelukket som forklaringsfaktor. Det ville innebære å avvise læring og sosialisering (Prieur, 2004). Foreldrene til pakistanske ungdommer vil være påvirket av det de har opplevd innenfor den pakistanske kontekst før de flyttet til Norge. De vil også overføre verdier til sine barn gjennom sosialiseringprosesser (Sam & Oppedal, 2002). Ungdommene vil få kjennskap til Pakistan blant annet gjennom sine foreldre og andre de kjenner med samme opprinnelse, i tillegg til å ha egne erfaringer

fra opphold i landet (Prieur, 2004). Samtidig vil de pakistanske ungdommene og deres familier være eksponert for norske skikker og væremåter (Østberg, 2003).

I denne oppgaven brukes nasjonal bakgrunn (Norge og Pakistan) synonymt med etnisitet og kultur, selv om dette er en grov forenkling. Men vi antar likevel at det på et gruppenivå er kulturelle karakteristika ved den pakistanske innvandrerbefolkningen som skiller dem fra den norske vertslandsbefolkningen, som for eksempel storfamilier og islamske verdier. Ordbruken er valgt for å understreke hvilken betydning kulturen har for de unges psykologiske utvikling (Keller & Greenfield, 2000).

5. Internaliseringsvansker hos ungdommer

Internaliseringsvansker er en kategorisering brukt om psykiske problemer. Kjernen i begrepet er at forstyrrelser i emosjoner og tanker er rettet mot en selv på en devaluerende måte. Angst og depresjon går inn under denne kategorien, og er vanlige psykiske vansker hos ungdom (Zahn-Waxler et al., 2000). Mens angst omfatter tanker om fare og fremtidige trusler, er depresjon knyttet til blant annet nedstemthet, pessimistiske tanker og passivitet (WHO ICD-10, 2003). Vestlige undersøkelser viser at omtrent 10-25% av ungdommer rapporterer depressive vansker. Diagnoser basert på kliniske intervjuer har lavere prevalensverdier og ligger mellom 1-6% (Fleming, Offord & Boyle, 1989, Kessler, Avenevoli, Merikanagas, 2001). Denne forskjellen i prevalensverdier kan skyldes en overrapportering av milde vansker i selvrapporteringsskjemaer, samtidig som mange ungdommer kan lide av subterskelnivåer av depresjon. Subterskelnivåer er både relatert til vansker med å fungere optimalt i hverdagen og senere depresjon (Kessler et al., 2001). Ulike estimater kan dessuten være et resultat av at forskjellige mål og terskelverdier blir brukt (Roberts, Attkisson, Rosenblatt, 1998).

Ungdommer med depresjon har ofte komorbide vansker (Cicchetti & Toth, 1998). Ulike former for angstlidelser er de vanskene hyppigst assosiert med depresjon (Angold & Costello, 1993; Kessler et al., 2001). Hvis depresjon inntreffer i ung alder, er det en økt risiko for både senere depresjon og angstlidelser (Fergusson & Woodward, 2002). I tillegg finner

noen undersøkelser at yngre kohorter har høyere nivåer og en tidligere inntreden av depresjon (Fombonne, 1998).

Majoriteten av studier viser at det fremtrer et skille mellom gutter og jenter i ungdomsalderen med hensyn til nivået i psykiske vansker. Et vanlig funn er at forekomsten av internaliseringsvansker er høyere hos jentene fra pubertetsalder (Twenge & Nolen-Hoeksema, 2002; Wichstrøm, 1999). Mulige årsaker til denne kjønnsforskjellen kan være at jenter gjennomgår spesifikke biologiske endringer i pubertetsalderen, eller at forskjellene kan være et resultat av sosialiseringprosesser og kjønnsroller i samfunnet (Angold, Costello, Erkanli & Worthman 1999; Wichstrøm, 1999). Det kan også være at depresjon manifesteres forskjellig hos jenter og gutter, eller at personlighetstrekk som er vanlig hos jenter før pubertet øker sårbarheten for depresjon (Crick & Zahn-Waxler, 2003; Nolen-Hoeksema & Girgus, 1994).

Studier på internaliseringsvansker hos innvandrerungdommer sammenliknet med vertslandsungdommer har blandede resultater. Noen finner en høyere andel av angst- og depresjonssymptomer hos innvandrerungdommer (Oppedal & Røysamb, 2004; Sund, Larsson, & Wichstrøm, 2003). Det er også vist høyere nivåer av depressive vansker hos pakistanske ungdommer i Norge (Torgersen, 2001). Andre studier finner derimot ikke at innvandrerungdommer har høyere nivåer av psykiske problemer enn vertslandsungdommer (Aronowitz, 1984; Oppedal & Røysamb, under publisering).

Sosioøkonomisk status er en sentral variabel i mange studier som undersøker psykiske vansker. Flere studier på ungdommer har vist en sammenheng mellom sosioøkonomisk status og psykiske problemer (for eksempel Garrison, Schluchter, Schoenbach & Kaplan, 1989; Goodman, 1999). Disse er hovedsakelig amerikanske undersøkelser, og flere norske studier finner ingen sammenheng mellom sosioøkonomisk status og psykiske vansker (Heyerdahl, Kverndahl & Wichstrøm, 2004; Oppedal & Røysamb, 2004). Muligens er det slik at norsk velferdspolitikken forhindrer noen av konsekvensene ved fattigdom (Oppedal, Røysamb, & Sam, 2004). Dessuten viser studier at sosioøkonomisk status generelt ikke har samme effekt i forhold til utviklingen av psykiske plager i ungdomsårene som i barndom og voksen alder (for gjennomgang se West, 1997). På bakgrunn av dette utgår sosioøkonomisk status som variabel i denne studien.

---

6. Stress- mestringsperspektivet

Stress og mestring er begreper som blir brukt i ulike kontekster og har blitt tillagt forskjellige betydninger. I denne studien brukes definisjoner fra Lazarus og Folkmans (1984) stress- mestringsteori (se figur 1). Stress innebærer at ”forholdet mellom personen og miljøet blir vurdert som en påkjenning som overgår egne ressurser og er en trussel mot eget velvære” (vår oversettelse) (Lazarus & Folkman, 1984). Graden av opplevd stress vil ifølge stress-mestringsteori avhenge av om hendelser i miljøet oppleves som en potensiell trussel mot velvære og helse (primærvurdering). Hvis hendelsene oppfattes som trusler, defineres de som stressorer. I tillegg vil personen vurdere om tilgangen til mestringsressurser er tilstrekkelig for å håndtere disse stressorene (sekundærvurdering) (Lazarus & Folkman, 1984). Mestringsressurser kan bli delt inn i egenskaper ved personen og ressurser i miljøet (Frydenberg, 1997). Dersom personen vurderer at stressorene overgår evne til mestring, vil stressopplevelser kunne oppstå i form av fysiologisk og psykologisk aktivering (Knardahl, 1998). Revurderinger kan finne sted hvis ny informasjon om situasjonen blir tilgjengelig (Lazarus & Folkman, 1984).

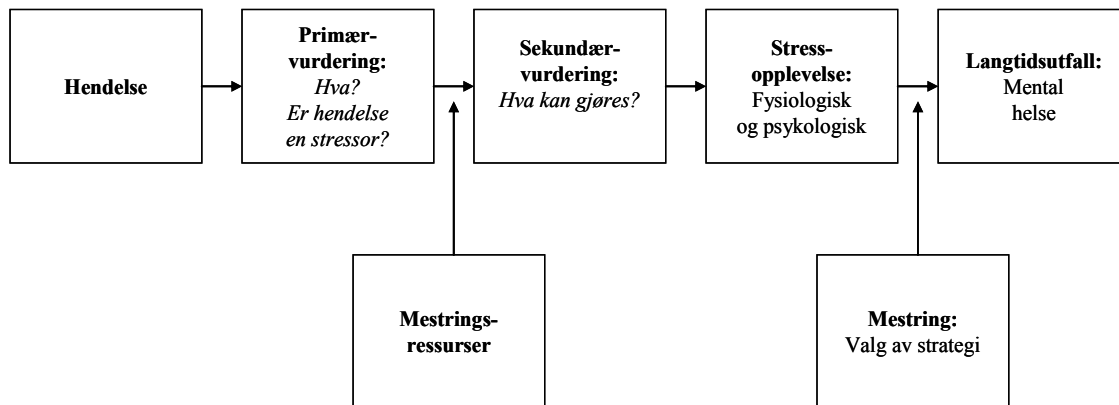
Det er individuelle forskjeller i tilnæringsmåter og strategier som tas i bruk ved opplevelsen av stress. Mestring blir definert som ”kognitive og atferdsmessige anstrengelser for å håndtere spesifikke eksterne eller interne utfordringer når personen oppfatter at disse er en påkjenning eller at de overgår personens ressurser” (Lazarus & Folkman, 1984).

Mestringsprosesser kan enten være rettet mot å håndtere situasjonen direkte (problemfokusert mestring) eller å kontrollere emosjonelle reaksjoner på stress (emosjonsfokusert mestring) (Lazarus & Folkman, 1984).

Stressforskningen har i lang tid vektlagt stressaspektet fremfor mestring, og har i stor grad fokusert på problemer og påkjenninger. De siste årene har psykologisk forskning skiftet fokus og positive aspekter har blitt fremhevet. Individets ressurser har blitt mer sentrale, og de prosessene som finner sted i sammenhengen mellom stress og helse er vektlagt i større grad (Frydenberg, 1997). Innenfor forskning basert på stress- mestringsteori er det en antakelse om at mestringsressurser og mestringsstrategier har en indirekte effekt på psykiske vansker. Det vil si at mestringsressursene virker beskyttende når det er en stressor til stede (*stressor* → *ressurser og mestring* → *nivå av psykiske plager*). Dette skiller seg fra studier på direkte effekter, hvor mestringsstrategier er beskyttende også i fravær av en stressor

(ressurser -> nivå av psykiske vansker) (Cohen & Wills, 1985; Lazarus & Folkman, 1984).

Begge perspektivene vil bli utforsket i denne studien.

Figur 1: Stress- mestringsmodell som er basert på begrepsavklaringer fra Lazarus og Folkman (1984)

7. Akkulturasjon i et stress- mestringsperspektiv

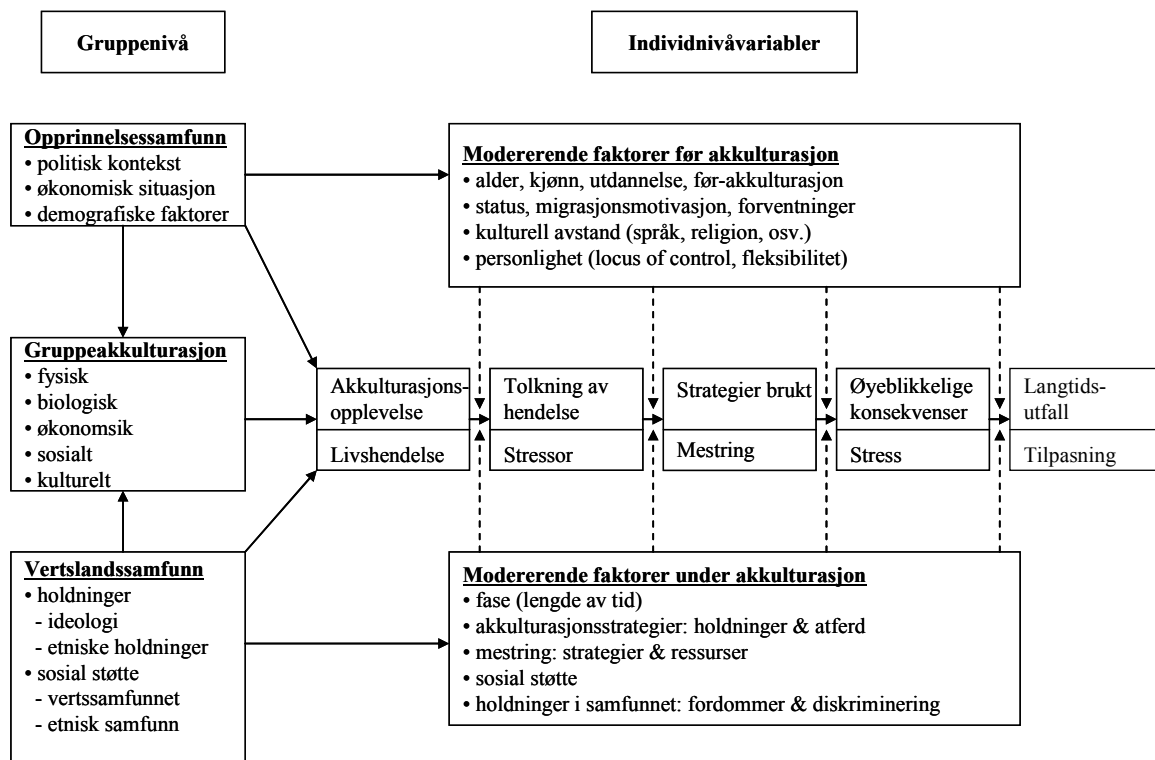
Akkulturasjon omhandler tilpasnings- og endringsprosesser som finner sted i møtet med en ny kultur (Berry & Sam, 1997). Berrys akkulturasjonsmodell (1997) (se figur 2) har blitt mye brukt til å forklare akkulturasjonsprosesser og er basert på generell stress-mestringsteori (Lazarus & Folkman, 1984). Den viser hvordan akkulturasjon vil finne sted både på gruppe- og individnivå (Berry, 1997). Endringer på gruppenivå kan forekomme på områder som politikk, økonomi og sosiale strukturer (Berry & Sam, 1997). I hvilken grad individer deltar i disse endringene vil variere, og individets psykologiske tilpasning kan forekomme på ulike måter. På den ene siden kan tilpasningen være uproblematisk og innebære en opplevelse av å mestre utfordringer som finner sted ved interkulturell kontakt (Berry & Sam, 1997). På den andre siden kan hendelser knyttet til tilpasningsprosessen oppleves som problematiske, og stressreaksjoner vil kunne oppstå. Dersom stressopplevelsene blir for overveldende og

---

overgår forsøk på mestring, vil de på sikt kunne føre til psykiske problemer (Berry, 1997; Clark, Anderson, Clark, & Williams, 1999).

Innenfor forskning på akkulturasjon er det ulike antakelser om hva denne prosessen innebærer. Dermed har forskjellige mål på akkulturasjon blitt utarbeidet. Skalaer har blant annet inkludert mål på etnisk identitet, språkbruk, sosiale relasjoner, kulturkompetanse og akkulturasjonsstrategier (Berry et al., 1993; Phinney, 1992; Salant & Lauderdale, 2003; Sam & Berry, 1995). Andre mål er fødested, alder ved immigrasjon, generasjonsstatus og oppholdstid i mottakerlandet. Utgangspunktet for å benytte slike temporale mål er en antakelse om at akkulturasjonsprosesser vil forandre seg over tid (Salant & Lauderdale, 2003).

Generelt viser forskning mange inkonsistente resultater på sammenhengen mellom akkulturasjonsprosesser og psykiske problemer. Noen studier viser at 1. generasjons innvandrere har mindre psykiske vansker enn 2. generasjon (Harker, 2001; Miranda, Siddique, Belin & Kohn-Wood, 2005). Denne beskyttende faktoren ved å være 1. generasjons innvandrer har blitt kalt ”immigrant- helseparadokset” (”the immigrant health paradox”) (Hernandez & Charney, 1998). Kanskje er det beskyttende for 1. generasjons innvandrere å ha en forankring i opphavslandets kultur, noe som 2. generasjon i større grad mangler (Oppedal, Røysamb & Heyerdahl, 2005). Dessuten kan påvirkninger fra det norske miljøet muligens være sterkere hos 2. generasjon og føre til mer konflikter med foreldre (Øia, 2003). Andre studier viser derimot at 2. generasjon har mindre psykiske plager enn 1. generasjon (Virta, Sam & Westin, 2004). En forklaring på dette kan være at 2. generasjons innvandrere tidlig lærer seg å navigere mellom ulike kulturer (Torgersen, 2005). Øia (2000) finner ingen forskjell mellom 1.- og 2. generasjons pakistanske ungdommer i nivået av angst- og depresjonssymptomer. En annen studie viser dessuten kjønnsforskjeller med hensyn til generasjonsstatus, i form av at 1. generasjons jenter og 2. generasjons gutter er spesielt sårbare for psykiske vansker (Oppedal et al., 2005). Disse ulike funnene viser at forholdet mellom generasjonsstatus og psykiske problemer er komplekst. Muligens kan det være at tiden som en person befinner seg i akkulturasjonsprosessen, har mindre betydning enn individets erfaringer og personlige og miljømessige ressurser (Oppedal et al., 2005; Torgersen, 2005).

Figur 2: Berrys akkulturasjonsmodell (1997).

Modellen er inndelt i akkulturasjonsprosesser som skjer på gruppe- og individnivå. Øverste del av modellen viser forhold som eksisterer før akkulturasjon, nederst vises de forhold som oppstår under akkulturasjon. Møtet mellom ulike kulturer påvirker individet og kan ha ulike utfall avhengig av det Berry kaller modererende faktorer.

8. Opplevd diskriminering

Sammenliknet med andre aspekter ved akkulturasjon, som identitet og akkulturasjonsstrategier, er diskriminering lite utforsket (Virta et al., 2004). I denne studien blir opplevd diskriminering definert som ”en oppfatning av å bli urettmessig behandlet på grunnlag av sin etniske bakgrunn”. Her forstås opplevd diskriminering som en subjektiv vurdering av andres atferd i mellommenneskelige relasjoner (Kessler, Mickelson & Williams, 1999).

I litteraturen har fordommer, diskriminering og rasisme blitt operasjonalisert på forskjellige måter. Fordommer kan defineres som holdninger overfor grupper, mens diskriminering er den atferdsmessige manifesteringen av disse holdningene (Jones, 1997). Diskriminering skiller seg fra rasisme, som er et bredere begrep knyttet til sosiale og institusjonelle rettigheter og praksis. Rasisme er knyttet til raseteorier og inkluderer en ideologi om andres underlegenhet knyttet til biologiske forskjeller og dermed en rettferdiggjøring av sosiale forskjeller i et samfunn (Helms, Jernigan, & Mascher, 2005).

En undersøkelse foretatt av SSB (2005) finner at selvrapporterte holdninger til innvandrere i Norge generelt er positive. Samtidig viser en annen rapport (Kavli, 2005) at innvandrere oftere enn etniske nordmenn opplever å bli utsatt for diskriminering. I tillegg er det en skepsis mot muslimer som innvandrergroupe blant mange etniske nordmenn, og det kan se ut som om muslimer også opplever mer diskriminering enn andre innvandrere (Kavli, 2005).

Generelt er barn og unge spesielt utsatt for diskriminering på skolen og i andre sosiale sammenhenger (Fisher, Wallace, & Fenton, 2000). I en studie ble det undersøkt i hvilken grad pakistanske ungdommer rapporterte at de ”svært ofte” eller ”ofte” opplevde å bli diskriminert. Mest vanlig var å ikke føle seg akseptert (18%), minst vanlig var å bli utsatt for trusler og vold på grunn av sin innvandrerbakgrunn (4%) (Øia, 2003). I en tidligere studie, som tok utgangspunkt i samme undersøkelse som ligger til grunn for vår studie, ble innvandrerungdommer i Oslo sammenliknet. Pakistanske ungdommer var blant de ungdommene med innvandrerbakgrunn som rapporterte høyest nivå av opplevd diskriminering (Oppedal et al., 2005).

8.1 Opplevd diskriminering som risikofaktor for psykiske problemer

Diskriminering blir ansett som en risikofaktor assosiert med akkulturasjon (Virta et al., 2004, Ward, 2001). Mennesker kan oppleve å bli diskriminert på grunn av spesifikke egenskaper og kjennetegn knyttet til etnisitet (Kessler et al., 1999). Teori og forskning på fordommer og diskriminering har i hovedsak fokusert på *hvem* som diskriminerer og *i hvilke sammenhenger* dette skjer (Allport, 1958; Dovidio, Glick, & Rudman, 2005; Duckitt, 1992). Derimot er det skrevet relativt lite om hvordan det er å oppleve diskriminering og hvilke konsekvenser slike opplevelser kan ha for individet (Cassidy, O'Connor, Howe, & Warden, 2004).

Det norske velferdssamfunnet er bygget opp på prinsipper om lik skolegang og tilgang til gratis helsehjelp. Dette skiller Norge fra mange andre land, og kan bidra til å redusere store klasseskiller og utbredelsen av diskriminering. Dessuten er politiske lover og retningslinjer utarbeidet som et forsøk på å forhindre diskriminering (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2006). Samtidig vet vi at diskriminering forekommer (Kavli, 2005), og kan være en belastning for dem som blir utsatt for dette.

Generelt viser forskning en positiv sammenheng mellom opplevd diskriminering og psykiske problemer (Clark et al., 1999; Jasinskaja-Lahti & Liebkind, 2001; Virta et al., 2004). Studiene innenfor dette feltet er i hovedsak utført på voksne. Dessuten er det fortsatt mangel på kunnskap om hvilke mekanismer og prosesser som er involvert i sammenhengen mellom diskriminering og psykiske plager (Williams et al., 2003). Effekten av diskriminering sannsynligvis være avhengig av individuelle forskjeller i måten personer oppfatter og årsaksforklarer andres atferd. Sannsynligvis kan disse prosessene virke inn på forholdet mellom diskriminering og psykiske problemer (Kessler et al., 1999).

9. Opplevd mestringsforventning

Opplevd mestringsforventning (self-efficacy) har sitt utgangspunkt i en sosial-kognitiv forståelse, som baserer seg på hvordan informasjon blir organisert (Bandura, 1997). Ideen om selvet og selvreferende prosesser har en sentral plass i denne modellen. Selvreferende prosesser bidrar til at mennesker deltar aktivt i egen utvikling, gjennom selvrefleksjon og selvregulering (Caprara, Barbaranelli, Pastorelli, & Cervone, 2004). Bandura (1997) fremmer mestringsforventning som et viktig moment i menneskers opplevelse av kontroll når de står overfor en utfordrende situasjon. Ifølge Bandura har mestringsforventning en sentral plass i menneskenes opplevelse av handlekraftighet. Han definerer opplevd mestringsforventning som ”troen på egne evner til å organisere og utføre det handlingsforløpet som er nødvendig for å lykkes med og oppnå ønsket resultat” (vår oversettelse) (Bandura, 1997). Det er altså den subjektive opplevelsen av egne evner som er viktig, ikke de faktiske evnene.

Mestringsforventning blir utviklet fra tidlig alder gjennom erfaringer og i relasjon til andre personer. Gjennom et komplekst samspill som omfatter kognitive, affektive, motivasjons- og utvalgsprosesser påvirker mestringsforventning mennesker på mange måter (Bandura, 1993). Utvalgsprosessene finner sted ved at opplevd mestringsforventning virker inn på valg av aktiviteter og miljø. Mennesker med lav mestringsforventning unngår gjerne aktiviteter som de ikke tror de vil håndtere, men velger situasjoner som de tror de vil mestre (Bandura, 1993).

9.1 Generell mestringsforventning

Mestringsforventning ble i sin opprinnelige form utviklet som noe situasjonsspesifikt (Bandura, 1997). Noen ganger blir mestringsforventning også undersøkt ut fra en mer overordnet form, som for eksempel innenfor det akademiske, sosiale eller emosjonelle området (Muris, 2002). Andre forskere har tatt til ordet for en generell mestringsforventning (for eksempel Schwarzer, 1994). Denne typen mestringsforventning referer til en generell tro på å kunne håndtere en bred rekke utfordrende situasjoner. Generell mestringsforventning kan ifølge Schwarzer (1994) bli forstått som et personlighetstrekk. Mennesker med høy generell mestringsforventning har et positivt syn på livet. De er optimistiske til at de har ressurser og kan iverksette de handlingene som er nødvendig for å håndtere stressende situasjoner (Schwarzer, 1994).

Generell mestringsforventning er både fremtids- og handlingsrettet og kan forklare en større spennvidde av atferd og mestringsutfall i tilfeller hvor konteksten ikke er spesifikk, men generell (Luszczynska, Gutierrez-Dona, & Schwarzer, 2005). Å konseptualisere mestringsforventning på denne måten er i tråd med hvordan vi ønsker å undersøke diskriminering. Diskriminering, slik vi forstår det, er ikke domenespesifikt. Generell mestringsforventning er derfor i overensstemmelse med hvordan vi måler diskriminering i vår studie, i motsetning til en type spesifikk mestringsforventning. Det ville ha krevd at vi kun undersøkte diskriminering i en konkret situasjon eller innenfor ett bestemt område.

9.2 Mestringsforventning og relaterte begreper

Mestringsforventning er kun en av mange ulike selvrefererende prosesser som det er mulig å finne i forskningslitteraturen. Selvbilde (self-concept) (Harter, 1999) og selvfølelse (self-esteem) (Rosenberg, Schooler, Schoenbach, & Rosenberg, 1995) er to eksempler på andre selvrefererende prosesser. De er relatert til mestringsforventning, men begrepene er likevel forskjellige på viktige måter (Bandura, 1997). Selvbilde referer til en bevissthet som en person har om seg selv, som differensier han eller henne fra en annen. Det er en kompleks helhet som formes på grunnlag av for eksempel ulike evner, personlig karakter og andre tilbøyeligheter en person har (Harter, 1999).

En sentral del av selvbildet er selvfølelse (self-esteem). Selvfølelse er en selvevaluering som retter seg mot hvilken verdi en person tillegger forskjellige aspekter ved selvet (Rosenberg et al., 1995). Det er viktig å differensiere selvfølelse fra mestringsforventning. Kjernen i skillet ligger i at mestringsforventning handler om vurderinger som blir gjort av egne ferdigheter. Derimot handler selvfølelse om vurderinger av egenverdi, som kan være av både negativ og positiv art (Rosenberg et al., 1995). Noen ganger kan mestringsforventning og selvfølelse være overlappende, men det behøver ikke nødvendigvis være samsvar mellom de områdene hvor en person har høy selvfølelse og hvor personen har høy mestringsforventning (Bandura, 1997).

Mestringsforventning viser seg å være relatert til optimisme (Luszczynska et al., 2005) og håp (Schwarzer, 1994; Snyder, 2002). Optimisme og håp blir også ansett som personlighetstrekk. I likhet med mestringsforventning har de et fremtidsrettet fokus og sentrerer rundt forventninger om et positivt ufall (Schwarzer, 1994).

9.3 Mestringsforventning som beskyttelsesfaktor

Mestringsforventning har betydning for hvordan mennesker håndterer stressorer (Caprara et al., 2004). Det skjer for eksempel gjennom å iverksette de nødvendige handlingene som kreves når en utfordring byr seg. Bandura (1997) mener derfor at selvrefererende tanker har en viktig plass for menneskenes velfungering og utvikling. Barn som entrer ungdomsalderen med en sterk opplevelse av å kunne mestre denne periodens mange krav og utfordringer, har mindre sannsynlighet for å bli sårbare overfor stress (Caprara et al., 2004).

Sammenhengen mellom mestringsforventning og affektive prosesser har blitt knyttet på flere måter. Hos voksne er lav mestringsforventning assosiert med depresjon, angst og hjelpsløshet (Scholz, Dona, Sud & Schwarzer, 2002). Forholdet mellom mestringsforventning og psykiske vansker er lite utforsket hos ungdommer. Studier som har undersøkt denne sammenhengen hos ungdommer, finner at lav mestringsforventning er assosiert med høye nivåer av angst- og depresjonssymptomer (Jenkins, Goodness & Buhrmester, 2002; Muris 2002).

Ifølge Jerusalem og Schwarzer (1992) er mestringsforventning en personlig ressurs og en viktig del av mestringsprosessen i møtet med stressorer. Oppedal og Røysamb (under publisering) har funnet at mestringsforventning kunne fungere som en buffer mellom akkulturasjonsspesifikke risikofaktorer og psykiske problemer hos muslimske gutter.

10. Sosial støtte

Sosial støtte referer til sosiale ressurser og/ eller nettverk som mennesker kan bruke når de trenger råd, hjelp, tjenester, anerkjennelse, trøst, beskyttelse eller oppmuntring (Dalgard, Ystgaard, & Brevik, 1995). Sosial støtte innebærer sammensatte prosesser hvor både instrumentell og emosjonell støtte inngår. Instrumentell støtte handler blant annet om å få hjelp og tjenester i en oppgaverelatert situasjon. Emosjonell støtte innebærer å få trøst og oppmuntring, som gir bekreftelse på at en person er verdifull. Denne inndelingen er vanlig og henviser til de forskjellige funksjonene som sosial støtte kan ha for en person (Pierce, Sarason, Sarason, Joseph & Henderson, 1996).

Ungdomstiden er en periode når andre sosiale kontekster enn familien, som skolen og venner, blir mer sentrale i hverdagen (Arnett, 1999). I dette ligger det både utfordringer og muligheter. I ungdomstiden blir selvbylde mye mer differensiert og komplekst enn det har vært tidligere (Harter, Bessnick, Bouchey, & Whitesell, 1997). Dette gjør at ungdommer opplever seg selv som forskjellige avhengig av hvilken relasjonell kontekst de befinner seg i.

Klassifiseringen av støttevariablene i denne studien gjenspeiler at pakistanske innvandrere blir påvirket av både norsk og pakistansk kultur. Skolen, med lærer- og klassestøtte, representerer den norske arenaen med dens regler og tradisjoner. Familien og vennene

representerer den pakistanske arenaen (Sam & Oppedal, 2002). Studier har vist at ungdommer med minoritetsbakgrunn foretrekker vennskap med andre som har samme etnisk bakgrunn (Øia, 2003). Ungdommer med innvandrerbakgrunn beveger seg kontinuerlig mellom disse to arenaene (Sam & Oppedal, 2002).

10.1 Sosial støtte som beskyttelsesfaktor

Det er et vanlig funn i forskningslitteraturen at sosial støtte beskytter mot psykiske vansker, selv om det ikke er allmenn enighet om hvordan denne prosessen henger sammen (Dalgard et al., 1995). Sosial støtte kan både virke beskyttende mot å utvikle psykiske vansker, og kan påvirke ved å redusere effekten av risikofaktorer (Cohen & Wills, 1985).

Familie-, venne-, klasse- og lærerstøtte har alle blitt identifisert som viktige beskyttelsesfaktorer hos ungdommer, både direkte og gjennom buffereffekter på psykiske vansker i møte med stressorer (Murberg & Bru, 2004; Oppedal et al., 2004; Ystgaard, 1997). Foreløpig er det få tilfeller hvor forskjellige støttevariabler er inkludert i en og samme studie (Colarossi & Eccles, 2003; Ystgaard, 1997). Det kan være nyttig å differensiere mellom de ulike formene for støtte, for å forstå hvordan de hver for seg er assosiert med psykiske vansker.

11. Utviklingsperspektivet

Utvikling omhandler endringer som finner sted både intrapsykisk og i det dynamiske samspillet mellom individet, det sosiale nettverk og samfunnsstrukturer (Bronfenbrenner, 1979). Gjennom utviklingen deltar individet aktivt i å skape sitt eget miljø, og det er en gjensidig og integrert prosess som finner sted i samspillet mellom individ og miljø gjennom transaksjoner over tid (Lerner, 1986).

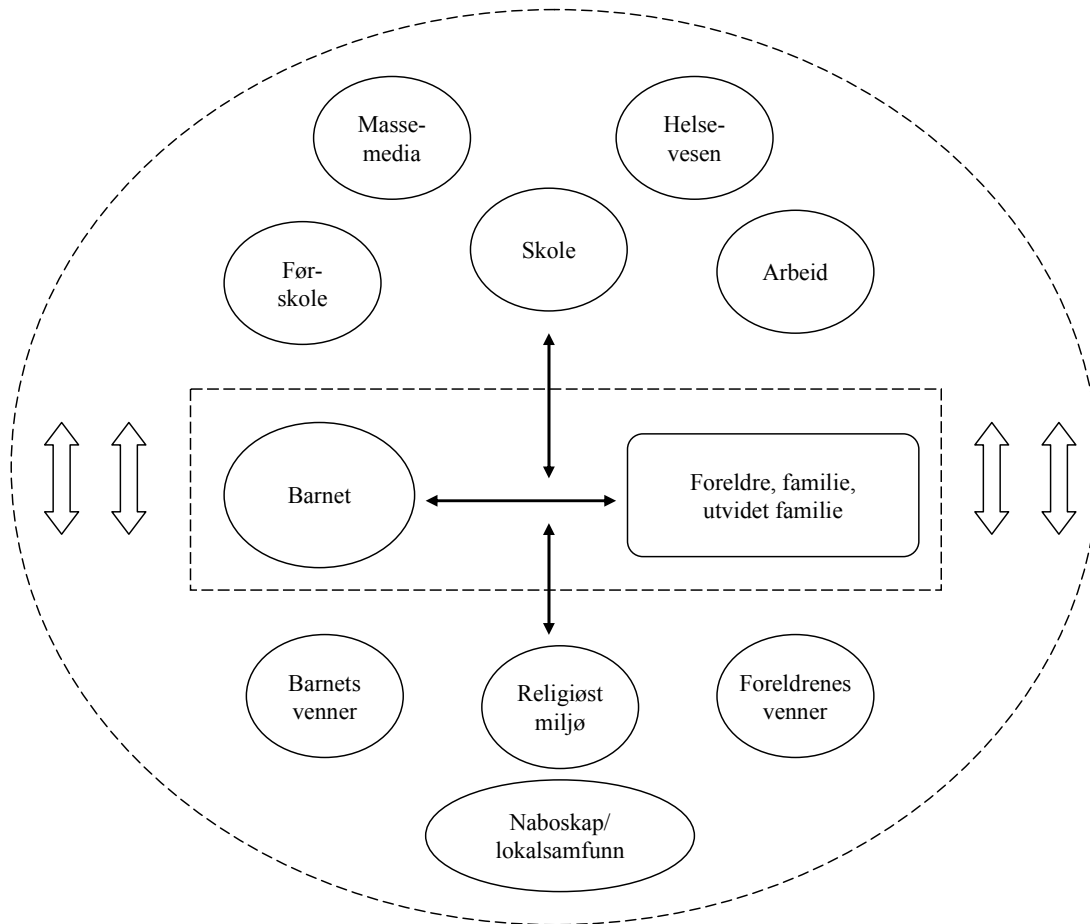
Ungdomstiden kjennetegnes som overgangen fra barndom til voksenliv (Arnett, 1999). Denne perioden omfatter forandringer i form av biologisk, sosial, kognitiv og emosjonell karakter. Disse endringene vil ha en innvirkning på opplevelsen av tilgjengelige personlige ressurser og potensielle stressorer. For eksempel endrer ungdommenes opplevelse av

---

mestringsforventning seg med alder (Bandura, 1997; Caprara et al., 2004). Hos barn og unge vil en opplevelse av diskriminering avhenge av deres kognitive ferdigheter. Sett fra et utviklingsperspektiv er det viktig å fokusere på de forutsetninger som må ligge til grunn for oppfatningen av andres atferd. Måten unge årsaksforklarer andres atferd på vil også være påvirket av tidligere erfaringer og evne til å nyttiggjøre seg kontekstuell informasjon. Hos ungdommer er slike ferdigheter godt utviklet (Brown & Bigler, 2005).

Innenfor vestlig forskning har ungdomstiden blitt ansett som en tid for løsrivelse fra familie, samtidig som venner får større betydning (Arnett, 1999). Som nevnt er familiebåndene sterke hos personer av pakistansk opprinnelse gjennom hele livet, og løsrivelse fra familien står kanskje ikke like sterkt hos denne gruppen. I en kvalitativ, longitudinell studie fant Østberg (2003) at det særlig var på to områder som pakistanske ungdommer skilte seg fra norske ungdommer med hensyn til sosialisering. Religion og familie spilte en mer sentral rolle i hverdagen for de pakistanske ungdommene. Ifølge Østberg (2003) bidro dette til å hemme individualiseringsprosessen som er vanlig hos norske ungdommer.

Sam og Oppedal (2002) vektlegger bidrag fra ulike deler av det sosiale nettverk i innvandrerungdommers utvikling (se figur 3). De kritiserer tidligere studier for å ha et ensidig fokus på akkulturasjon ved forklaringer på psykiske problemer hos denne gruppen, og de mener at utviklingsperspektivet innenfor akkulturasjonsforskningen har vært oversett. Både akkulturasjon og utvikling omhandler endrings- og tilpasningsprosesser, og disse to aspektene er vanskelig å skille fra hverandre (Sam & Oppedal, 2002; Schönflug, 1997). Dermed kan tilpasningsvansker like godt skyldes utviklingsprosesser som akkulturasjon. Kultur vil skape et rammeverk med tilhørende begrensninger for de endringer som kan finne sted under individets utvikling (Schönflug, 1997).

Figur 3: Sam og Oppedals (2002) akkulturasjonsutviklingsmodell.

Modellen viser barnets utvikling i en dynamisk sosio-kulturell kontekst.

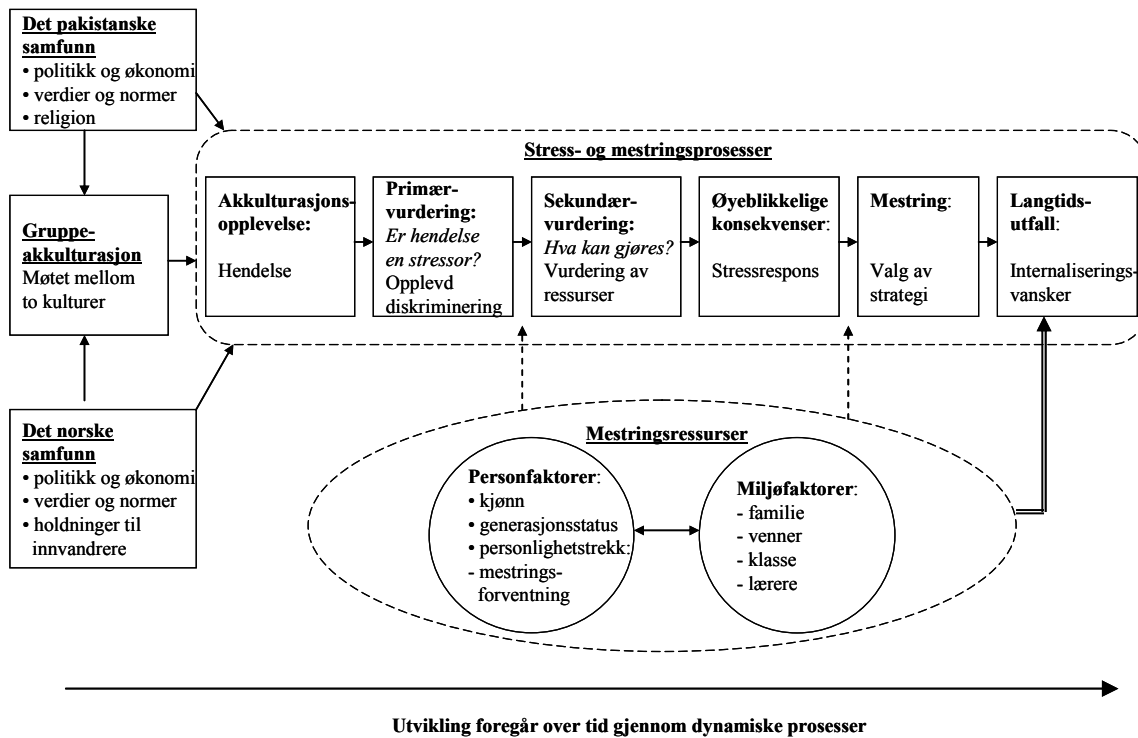
12. Oppsummering og problemstillinger

For å få en forståelse for hvordan akkulturasjonsprosessene foregår, argumenterer Berry (1997) for at de bør studeres i lys av forhold rundt migrasjonen og karakteristikker ved opprinnelses- og vertslandskulturene. Av den grunn har kjennetegn ved det pakistanske samfunnet blitt presentert i innledningen, og forhold rundt livet til de pakistanske innvandrerne i Norge har blitt beskrevet. På grunnlag av kjønnsrolledifferensieringen i det pakistanske samfunnet, vil vi i vår studie også ha fokus på mulige kjønnsforskjeller blant de pakistanske ungdommene.

Siden ungdomstiden er assosiert med en økning av psykiske vansker, er denne perioden viktig å utforske. I denne studien vil vi undersøke risiko- og beskyttelsesfaktorer knyttet til psykiske problemer hos pakistanske ungdommer (se figur 4). Vi bruker norske ungdommer som sammenlikningsgruppe for å undersøke eventuelle forskjeller mellom dem og pakistanske ungdommer i nivået av psykiske problemer. Selv om både pakistanske og norske ungdommer gjennomgår generelle utviklingsendringer, vil de pakistanske ungdommene sannsynligvis bli utsatt for noen stressorer i større grad enn norske ungdommer. Diskriminering er en slik stressor, og fokus i videre problemstillinger og analyser blir derfor kun på de pakistanske ungdommene.

Tidligere studier har ofte studert selvfølelse i forhold til diskriminering og psykiske problemer (Jasinskaja & Liebkind, 2001; Twenge & Crocker 2002). I denne studien har vi derimot valgt å undersøke mestringsforventning, som er fremtids- og handlingsrettet. Vi ønsker å undersøke den direkte sammenhengen mellom internaliseringsvansker og diskriminering, mestringsforventning og sosial støtte fra familie, venner, klasse og lærere. I tillegg utforsker vi eventuelle buffereffekter av disse beskyttelsesfaktorene på forholdet mellom diskriminering og internaliseringsvansker.

Figur 4: Modell over hypoteser som blir testet i studien.

Forhold ved det pakistanske og norske samfunnet fungerer som et rammeverk for de prosessene som finner sted ved akkulturasjon.

Stress- mestringsprosesser er illustrert i modellen. Som vist med sirkler antar vi at både person- og miljøfaktorer fungerer som mestringsressurser, og at det stadig vil foregå dynamiske påvirkninger mellom dem. Vi antar at mestringsressursene kan påvirke både vurderingen av stressorer og valg av mestringsstrategier. I studien undersøker vi om mestringsressursene inngår i indirekte effekter (stiplede piler) i stress-mestringsprosessen. I tillegg utforsker vi direkte effekter av beskyttelsesfaktorene på internaliseringsvansker (dobbel pil). Den vannrette pilen under modellen indikerer at sammenhengene kan endre seg over tid.

I studien undersøker vi sammenhengene mellom ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer og psykiske problemer. Samtidig erkjenner vi muligheten for at effektene også kan gå motsatt vei enn hva som er beskrevet her, men denne hypotesen blir ikke testet i studien.

13. Problemstillingene for studien

- 1) Vi vil undersøke om det er forskjeller i nivået av psykiske problemer:
  - a. Er det forskjeller mellom pakistanske og norske ungdommer?
  - b. Er det kjønnsforskjeller blant pakistanske ungdommer og blant norske ungdommer?
  - c. Er det forskjeller mellom 1.- og 2. generasjon hos pakistanske ungdommer?
- 2) Er det en sammenheng mellom psykiske problemer og diskriminering, mestringsforventning og støtte fra familie, venner, klasse og lærere blant jenter og gutter med pakistansk bakgrunn?
- 3) Hvilke risiko- og beskyttelsesfaktorer er inkludert i den beste prediksjonsmodellen for psykiske problemer hos jenter og gutter med pakistansk bakgrunn?
- 4) Er det buffereffekter av beskyttelsesfaktorene på forholdet mellom diskriminering og psykiske problemer hos pakistanske jenter og gutter?

14. Metode

14.1 Betraktninger om reliabilitet og validitet

Reliabilitet handler om pålitelighet. En vanlig oppfatning er at reliabilitet er knyttet til måleinstrumentene eller testene brukt i studier, men reliabilitet handler egentlig om kvaliteten til testskårene. Reliabilitet innebærer at skårene er konsistente og ikke påvirket av feilkilder (Thompson, 2003). Validitet brukes for å beskrive hvorvidt fenomenet som er av interesse i en studie faktisk er det som blir undersøkt (Urbina, 2004). Spørsmålet om god reliabilitet og validitet er sentralt innen psykologisk forskning. Reliabilitet og validitet henger sammen. Konsistente og pålitelige data er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for validitet. Evalueringer om reliabilitet og validitet bør være med fra begynnelsen til slutt når en studie skal gjennomføres, for å kvalitetssikre resultatene (Liebert & Liebert, 1995).

14.1.1 Reliabilitet

Funnene som blir gjort i en studie bør ikke skyldes tilfeldige feil, men være et resultat av systematisk og replikerbar måling (Liebert & Liebert, 1995). Indre konsistens reliabilitet, eller homogenitet, refererer til om et spørsmålsledd i en skala er relatert til de andre spørsmålsleddene i samme skala. Å foreta vurdering av indre konsistens blir et forsøk på å forsikre om at alle spørsmålsleddene som er inkludert omhandler samme fenomen (Thompson, 2003).

Det er flere måter å måle indre konsistens reliabilitet på, og den blir vanligvis basert på antall ledd i en skala og korrelasjonen mellom de forskjellige leddene. Det mest brukte målet for indre konsistens er Cronbachs alpha. I vår studie rapporterer vi Cronbachs alpha som et mål på reliabiliteten til de forskjellige skalaene våre. En skala med Cronbachs alpha på under 0.70 blir ansett som lav, mens en alpha på over 0.70 blir vanligvis ansett som tilfredsstillende (Urbina, 2004).

14.1.2 Validitet

Begrepsvaliditet dreier seg om at det vi studerer faktisk er det vi ønsker å undersøke, og at dette er avgrenset fra andre fenomener (Liebert & Liebert, 1995). Fordi mange av begrepene i psykologiske studier er hypotetiske størrelser, er de vanskelige å definere og operasjonalisere. Definisjonene gjenspeiler en teoretisk forankring, og den praktiske anvendelsen skjer gjennom en operasjonalisering (Thompson, 2003). Utfordringen blir derfor å operasjonalisere de aktuelle begrepene på en god og anvendbar måte, slik at det blir mulig å måle dem. Å evaluere begrepsvaliditet er en kontinuerlig prosess som foregår i samsvar med et aktuelt teoretisk rammeverk (Urbina, 2004).

En annen type validitet er innholdsvaliditet. Rent praktisk handler innholdsvaliditet om hvilke ledd som blir valgt for å representere et fenomen. Denne valgprosessen henger tett sammen med hvordan et begrep har blitt definert og operasjonalisert. Utvalget av ledd bør være mest mulig representativt for domenet av atferd som fenomenet består av (Walsh & Betz, 2001). Innholdsvaliditet og begrepsvaliditet omhandler hovedsakelig den indre konstruksjonen av en test. Ytre validitet handler derimot om representativitet og generaliserbarhet av funnene (Liebert & Liebert, 1995).

14.2 Utvalg og prosedyre

Denne studien er basert på data fra ungdommer med norsk og pakistansk bakgrunn som deltok i ungdomsdelen av Helseundersøkelsen i bydeler og regioner i Oslo (UNGHUBRO) 2000-2001 (Grøtvedt & Gimmestad, 2002). UNGHUBRO ble gjennomført i løpet av vårsemesteret i de to påfølgende skoleårene 1999/ 2000 og 2000/ 2001. Undersøkelsen bestod av et spørreskjema gitt til alle ungdommene i 10. klasse ved grunnskolene i Oslo (Søgaard & Eie, 2005). De fleste av respondentene var ungdommer på 15 eller 16 år (Grøtvedt & Gimmestad, 2002).

UNGHUBRO var en del av et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Oslo, Oslo kommune og tidligere Statens Helseundersøkelser (SHUS), nå Nasjonalt folkehelseinstitutt (Søgaard & Eie, 2005). Undersøkelsen var på forhånd godkjent av Den regionale komité for medisinsk forskningsetikk og Datatilsynet (Oppedal et al., 2005).

Spørreskjemaet bestod av to deler, skjema U (hovedskjema) og skjema U/T (tilleggsskjema) (se appendiks). Hovedskjemaet bestod av spørsmål om helse og helseatferd, i tillegg til risiko- og beskyttelsesfaktorer. Tilleggsskjemaet inneholdt spørsmål om mental helse, kontakt på tvers av kulturer, fysisk aktivitet, sorg og skader (Søgaard & Eie, 2005).

Elevene ble på forhånd orientert om formålet med undersøkelsen, og de ble bedt om å fylle ut spørreskjemaene i to skoletimer. Det ble ansatt til sammen åtte personer for å veilede klassene og være med på gjennomføringen av undersøkelsen. I tillegg fikk elevene tilbud om tolk ved behov (Søgaard & Eie, 2005).

I alt mottok 8316 ungdommer invitasjon til å delta i undersøkelsen. 88,3% (N=7343) leverte signerte samtykkeerklæringer fra foreldre og deltok i studien (Søgaard & Eie, 2005).

Personer fra krysskulturelle ekteskap ble ekskludert fra utvalget, da disse ikke inngikk i definisjonen på innvandrere. I tillegg ble det foretatt en ekskludering hvis informasjon om foreldrenes nasjonalitet ikke var oppgitt. Flere personer ble ekskludert fra utvalget enten fordi de ikke hadde svart på minst halvparten av spørsmålene om internaliseringssymptomer, eller fordi de ikke hadde svart på minst 1/3 av de 36 spørsmålene som dreide seg om generell psykososial risiko og ressurser.

Dermed bestod utvalget av 6350 personer. Av disse hadde 73,1% (N= 4640) norskfødte foreldre, mens 26,9% (N = 1710) var elever med innvandrerbakgrunn. Elevene med innvandrerbakgrunn var fordelt på 75 ulike nasjonaliteter, og pakistanske ungdommer hadde en klart størst andel på 33,5% (N=554). I denne studien er de norske og pakistanske ungdommene tatt ut for videre analyser (se tabell 1). Første sett av analyser sammenliknet norske og pakistanske ungdommer, mens resten av analysene og problemstillingene omfattet kun de pakistanske ungdommene.

Både hos de pakistanske og norske ungdommene var det en jevn kjønnsfordeling. Kjønnsfordelingen var også lik hos 1.- og 2. generasjons pakistanske ungdommer. 8 av de norske ungdommene og 4 av de pakistanske hadde ikke oppgitt kjønn.

Tabell 1: Frekvens- og prosentfordeling i utvalget:

	N	Prosentandel
Norske ungdommer	4640	89,3
Pakistanske ungdommer	554	10,7
Totalt	5194	100,0
Norske gutter	2264	48,9
Norske jenter	2368	51,1
Totalt	4632	100,0
Pakistanske gutter	279	50,7
Pakistanske jenter	271	49,3
Totalt	550	100,0
Pakistansk 1. generasjon	190	34,3
Pakistansk 2. generasjon	364	65,7
Totalt	554	100,0

15. Måleinstrumenter

15.1 Demografiske variabler

Informasjon om foreldrenes fødeland, kjønn og oppholdstid i Norge ble innhentet gjennom spørreskjemaet. SSBs definisjoner (2004) ble brukt for å inndele elevene i gruppene 1.- og 2. generasjon, avhengig av om de pakistanske ungdommene var født i utlandet eller i Norge. 1. generasjons pakistanske innvandrerungdommer hadde en gjennomsnittlig oppholdstid i Norge på 10 år (SD=4.18). De som oppgav å ha to foreldre født i Norge ble klassifisert som norske. Foreldrenes nasjonalitet ble avgjort ut fra svar om fars fødeland, eller mors fødeland dersom informasjon om far ikke var tilgjengelig. Dersom ungdommen kun bodde med en av foreldrene, ble fødeland til denne brukt til å avgjøre nasjonalitet (Grøtvedt & Gimmestad, 2002).

15.2 Hopkin's Symptom Checklist (HSCL)

Psykiske problemer ble i undersøkelsen målt med en 10-ledds versjon av Hopkin's Symptom Checklist, HSCL-10 (Strand, Dalgard, Tambs, & Rognerud, 2003). Hopkin's Symptom Checklist (HSCL) er et etablert og validert mål på psykiske vansker (Derogatis, Lipman, Rickels, Uhlenhuth, & Covi, 1974; Derogatis, Rickels, & Rock, 1976). Flere versjoner av instrumentet har blitt utarbeidet, som varierer fra fem til nitti ledd. De forkortede versjonene HSCL-25 og HSCL-10 måler selvrapporing av symptomer på angst og depresjon, som opprinnelig var to av ni symptomdimensjoner målt med HSCL. Empiriske studier viser at de ulike versjonene av HSCL korrelerer høyt, og det anbefales å bruke forkortede versjoner i spørreskjemaer (Strand et al., 2003).

HSCL-skalaen i studien bestod av en liste med 10 ulike symptomer på angst og depresjon. Informantene rapporterte hvorvidt de hadde hatt slike symptomer i løpet av den siste uken. Eksempler på ulike plager var *"plutselig frykt uten grunn"*, *"følelse av håpløshet med hensyn til framtida"* og *"søvnproblemer"*. Opplevde plager ble angitt på en 4-ledds Likert-skala som gikk fra ikke plaget (1) til veldig mye (4). En terskelverdi (cut off point) over 1.85 på HSCL regnes som en valid prediktor for psykiske problemer, spesielt når det gjelder depresjon (Strand et al., 2003). I denne studien ble det laget en HSCL-skala hvor gjennomsnittssumskåren for hver person ble utregnet (Cronbachs alpha = 0.86 både for de norske og pakistanske ungdommene).

15.3 Opplevd diskriminering

Opplevd diskriminering ble målt ved hjelp av 5 spørsmål om ulik grad av urettferdig behandling på grunn av kulturell opprinnelse (Berry et al., 1993; Oppedal et al., 2005). Skalaen inneholdt ledd som *"jeg synes at andre har oppført seg urettferdig eller negativt overfor folk fra min kultur"* og *"jeg har blitt truet eller angrepet på grunn av min kulturelle bakgrunn"*. Svaralternativene på alle skalaene var inndelt i en fire-ledds Likert-skala som gikk fra helt uenig (1) til helt enig (4). Det ble laget en gjennomsnittssumskåre for skalaen av opplevd diskriminering (Cronbachs alpha = 0.77 for de pakistanske ungdommene).

15.4 Opplevd mestringsforventning

Opplevd mestringsforventning ble målt med 5 spørsmål fra Schwarzers (1993) generelle self-efficacy skala. Den generelle mestringsforventningsskalaens psykometriske egenskaper har blitt vurdert i en stor kryss-kulturell studie som omfattet 25 land. Forskerne ønsket å undersøke om mestringsforventning var et universelt begrep, og fant støtte for dette (Scholz et al., 2002). Opprinnelig bestod skalaen av 10 ledd. Basert på regresjonsanalyser har de 5 beste leddene blitt valgt ut (E. Røysamb, personlig kommunikasjon, september, 2006), og det er denne forkortede versjonen som blir brukt i vår studie.

Skalaen måler antakelser om egen evne til å håndtere livsstressorer og til å kunne kontrollere utfordrende krav. Et eksempel på ledd fra skalaen var *”jeg klarer alltid å løse vanskelige problemer hvis jeg prøver hardt nok”*. Svaralternativene var på en fire- punkts Likert- skala fra helt galt (1) til helt riktig (4). I denne studien ble det laget en gjennomsnittssumskåre av opplevd mestringsforventning (Cronbachs alpha = 0.74 for de pakistanske ungdommene).

15.5 Sosial støtte

I studien ble det inkludert mål på støtte fra forskjellige sosiale nettverk. Målene på sosial støtte er forkortede versjoner av skalaer opprinnelig utviklet av Ystgaard (1993). Sosial støtte ble undersøkt separat for familie, venner, klasse og lærere. Alle skalaene, unntatt klassestøtte, inkluderte spørsmålsledd som omfattet både emosjonell støtte og instrumentell støtte. Klassestøtteskalaen inkluderte bare spørsmål som omhandlet emosjonell støtte gjennom tilhørighet.

Skalaene bestod av ledd som for eksempel *”jeg føler meg knyttet til familien/ vennene/ klassen min”* og *”jeg kan regne med hjelp fra familien/ venner/ lærere når jeg trenger hjelp”*. Svaralternativene gikk fra helt uenig (1) til helt enig (4). Det ble laget gjennomsnittssumskårer for alle skalaene, som målte støtte fra familie (5 ledd, Cronbachs alpha = 0.80), venner (4 ledd, Cronbachs alpha = 0.79), klassen (4 ledd, Cronbachs alpha =0.79) og lærerene (4 ledd, Cronbachs alpha =0.77). Alle Cronbachs alpha-verdiene for støttevariablene ble regnet ut for de pakistanske ungdommene alene.

16. Statistiske analyser

Dataprogrammet SPSS 12.0 for Windows ble benyttet for å gjennomføre statistiske analyser. Signifikansnivået ble satt til 0.05 i alle analysene. Ved hypotesetesting kan vi begå to feil, den ene er type I-feil (å avvise en nullhypotese som er sann), den andre er type-II-feil (å ikke avvise en nullhypotese når den er falsk eller ukorrekt) (Liebert & Liebert, 1995). En nullhypotese går ut på at det ikke finnes noen sammenheng i det vi ønsker å undersøke. I studien tester vi nullhypotesen mot vår alternative hypotese om at det finnes en sammenheng mellom variablene vi ønsker å undersøke. Det vil være en balanse mellom sannsynligheten for å begå disse feilene, avhengig av signifikansnivået vi velger i studien. Fokus i studier er ofte på type I-feil, og derfor blir relativt konservative signifikansnivåer valgt. I denne studien har vi valgt en alpha-verdi på 0.05, som innebærer at sannsynligheten for at vi avviser nullhypotesen og konkluderer med at det er en sammenheng vil være feil 5 prosent av gangene (Hinkle, Wiersma & Jurs, 1998).

T-tester for uavhengige utvalg (independent samples t-test) ble brukt til å undersøke forskjeller i nivået på HSCL mellom norske og pakistanske ungdommer, mellom jenter og gutter, og mellom 1.- og 2. generasjon. Samme analyse ble brukt til å utforske kjønnsforskjeller i gjennomsnittsverdier på skalaene diskriminering, mestringsforventning, familiestøtte, vennestøtte, klassestøtte og lærerstøtte.

Bivariate korrelasjonsanalyser ble benyttet for å studere forholdet mellom de ulike skalaene, både hos gutter og jenter. Korrelasjoner er uttrykk for samvariasjon mellom to variabler. Pearson korrelasjonskoeffisienter (r) med positive eller negative fortegn rundt 0.10 har blitt betegnet som små, 0.30 som moderate og over 0.50 som store (Cohen, 1988). Selv om korrelasjoner med r på 0.10 er små, er de ikke ubetydelige av den grunn. Innenfor psykologisk forskning foregår det en bevegelse fra teoretiske begreper til operasjonaliseringer gjennom måleinstrumenter. Når disse blir operasjonalisert, vil måleinstrumentene ofte inkludere støy og unøyaktigheter, som kan påvirke forholdet mellom variablene og svekke de målbare korrelasjonene. Likevel kan det eksistere sterke relasjoner mellom de teoretiske begrepene. Ofte ligger korrelasjonskoeffisienter innenfor atferdsforskning på 0.30. Selv om effekter er signifikante, er det et spørsmål om de har noen praktisk signifikans og om de er anvendbare i forhold til det daglige liv (Liebert & Liebert, 1995).

Ved bruk av regresjonsanalyser har vi en antakelse om årsaksforhold og spesifiserer variabler som prediktorer og avhengige variabler. I regresjonsanalyser undersøkes det unike bidrag av hver variabel når alle de andre er kontrollert for, pluss totalt forklart varians av alle variablene i modellen (Hinkle et al., 1998; Liebert & Liebert, 1995).

Standard multiple lineære regresjonsanalyser ble utført for å analysere hvilke av prediktorene diskriminering, mestringsforventning og støtteskalaene som hadde størst effekt på HSCL hos jenter og hos gutter.

Hierarkisk multiple regresjonsanalyser ble brukt til å undersøke interaksjonseffekter. Først ble interaksjonsanalyser brukt for å utforske om det var forskjeller i forholdet mellom prediktorer og HSCL avhengig av kjønn. Før gjennomføringen av selve analysene, ble interaksjonsledd dannet ved å multiplisere kjønn med hver av de ulike prediktorene. I analysene ble variablene kjønn, prediktor og interaksjonsledd inkludert som uavhengige variabler, med HSCL som avhengig variabel.

Interaksjonsanalyser ble også gjennomført for å undersøke eventuelle buffereffekter av mestringsforventning og støttevariablene på forholdet mellom opplevd diskriminering og HSCL. Først ble standardiserte verdier (z-skårer) regnet ut for hver skala. Standardiserte skalaer ble brukt videre til å danne interaksjonsledd ved å multiplisere diskriminering med hver av beskyttelsesvariablene. I analysene ble diskriminering, beskyttelsesvariabel og interaksjonsledd inkludert som uavhengige variabler, i tillegg til HSCL som avhengig variabel.

17. Resultater

17.1 Psykiske problemer hos de norske og pakistanske ungdommene

De norske ungdommene ble brukt som sammenlikningsgruppe for å undersøke forskjeller mellom pakistanske ungdommer og vertslandsungdommer i nivået av internaliseringsvansker (se tabell 2/ figur 5). Høye nivåer av HSCL indikerer sterkere grad av symptomer. Det ble ikke funnet noen signifikant forskjell i skårer på HSCL mellom de norske ($M=1,46$, $SD=0,49$) og de pakistanske ungdommene ($M=1,44$, $SD=0,49$; $t=-0,92$, $p=0,36$).

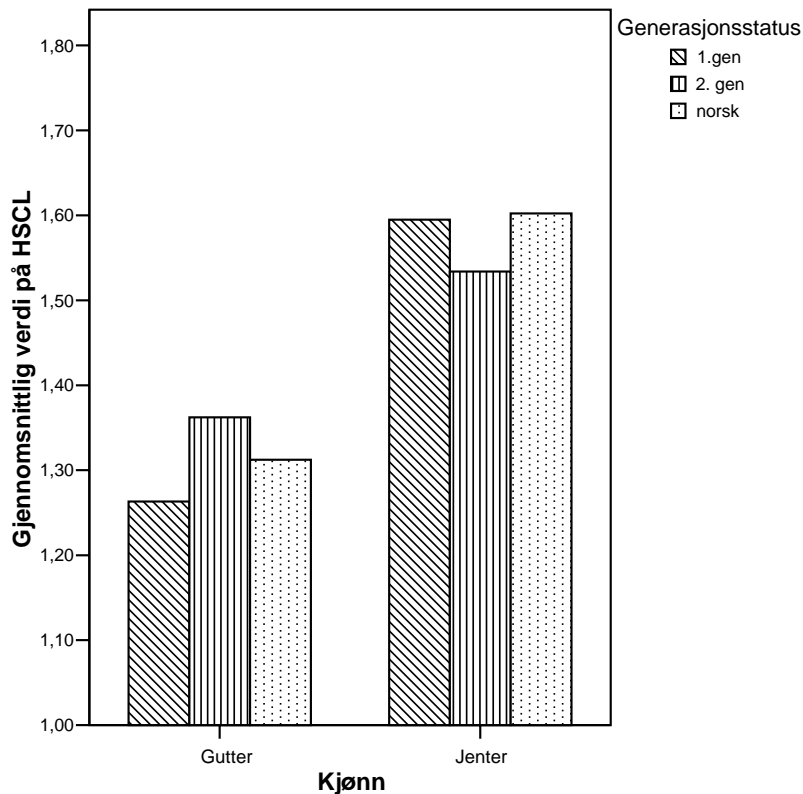
De ulike gruppene ble videre sammenliknet etter inndeling i kjønn og generasjonsstatus. Norske gutter hadde ikke signifikant forskjellig skåre på HSCL sammenliknet med 1. generasjons pakistanske gutter eller 2. generasjons gutter. Norske jenter hadde heller ikke signifikant forskjellig skåre på HSCL sammenliknet med 1. generasjons pakistanske jenter eller 2. generasjons jenter. Derimot ble signifikante kjønnsforskjeller funnet innenfor gruppene med norske og pakistanske ungdommer. Både norske jenter ($M=1,60$, $SD=0,38$) hadde signifikant høyere HSCL-skårer enn norske gutter ($M=1,31$, $SD=0,38$; $t=-21,40$, $p<0,05$), og pakistanske jenter ($M=1,55$, $SD=0,53$) hadde signifikant høyere HSCL-skårer enn pakistanske gutter ($M=1,55$, $SD=0,53$; $t=-5,59$, $p<0,05$).

Tabell 2: Gjennomsnitt og standardavvik (i parentes) på HSCL hos de norske og pakistanske ungdommene.

	Norske ungdommer	Pakistanske ungdommer	1. generasjons pakistanske ungdommer	2. generasjons pakistanske ungdommer
Alle	1.46 (0.49)	1.44 (0.49)	1.43 (0.48)	1.45 (0.49)
Gutter	1.31 (0.38)	1.33 (0.41)	1.26 (0.36)	1.36 (0.43)
Jenter	1.60 (0.38)***	1.55 (0.53)***	1.59 (0.54)***	1.53 (0.53)**

* = $p<0.05$, ** = $p<0.01$, *** = $p<0.001$: signifikante kjønnsforskjeller i gruppene

Figur 5: Gjennomsnittsverdier på HSCL for norske og pakistanske gutter og jenter, inndelt i 1.- og 2. generasjon.

17.2 Psykiske problemer hos 1.- og 2. generasjons pakistanske ungdommer

De pakistanske ungdommene ble sammenliknet med henblikk på generasjonsstatus (se tabell 2/ figur 5). Det ble ikke funnet noen signifikant forskjell i HSCL hos 1. generasjon ($M=1.43$, $SD=0.48$) og 2. generasjons pakistanske ungdommer ($M=1.45$, $SD=0.49$, $t=-0.51$, $p=0.61$). Derimot ble det funnet kjønnsforskjeller innenfor generasjonsgruppene. 1. generasjons pakistanske jenter ($M=1.59$, $SD=0.54$) hadde signifikant høyere nivåer på HSCL enn 1. generasjons pakistanske gutter ($M=1.26$, $SD=0.36$, $t=-5.0$, $p<0.05$). 2. generasjons pakistanske jenter ($M=1.53$, $SD=0.53$) rapporterte også signifikant høyere HSCL skårer enn 2. generasjons pakistanske gutter ($M=1.36$, $SD=0.43$, $t=-3.37$, $p<0.05$). Da det ikke var noen signifikant forskjell i nivået på HSCL mellom 1.- og 2. generasjons pakistanske ungdommer, ble ikke generasjonsstatus inkludert som grupperingsvariabel i videre analyser. De følgende analysene inkluderte kun de pakistanske ungdommene, og kjønnsforskjeller i denne gruppen ble undersøkt.

17.3 En nærmere beskrivelse av kjønnsforskjeller på de ulike variablene

Det ble tidligere etablert en kjønnsforskjell når det gjaldt gjennomsnittsnivå av internaliseringsvansker hos de pakistanske ungdommene. Prevalensandeler av personer med symptomskårer på HSCL over en terskelverdi på 1.85 ble regnet ut. Pakistanske jenter rapporterte en signifikant høyere prevalensrate av psykologiske problemer enn gutter ($p < 0.05$). Jentene hadde en prevalensrate på omtrent 23%, sammenliknet med guttene med en prevalensrate på 10%. HSCL var opprinnelig utarbeidet som et kontinuerlig mål, brukt for å vurdere gradforskjeller av internaliseringsvansker. Gjennomsnittsverdier av HSCL ble derfor brukt i de etterfølgende analysene.

Høye verdier på skalaene indikerer større grad av opplevd diskriminering, mestringsforventning og sosial støtte. Det var en signifikant forskjell mellom pakistanske jenter og gutter på alle risiko- og beskyttelsesvariablene ($p < 0.05$), unntatt familiestøtte og klassestøtte (se tabell 3). Gutter hadde høyere gjennomsnittskårer på opplevd diskriminering og mestringsforventning enn jenter. Jenter hadde høyere skårer enn gutter på vennestøtte og lærerstøtte.

Tabell 3: Gjennomsnitt og standardavvik (i parentes) på variablene regnet ut for de pakistanske ungdommene, samt for gutter og jenter hver for seg.

	Totalt	Gutter	Jenter
Diskriminering	1.91 (0.66)	1.97 (0.68)	1.85 (0.63)*
Mestringsforventning	2.93 (0.61)	3.02 (0.59)	2.83 (0.60)***
Familiestøtte	3.58 (0.56)	3.59 (0.54)	3.56 (0.59)
Vennestøtte	3.48 (0.58)	3.41 (0.61)	3.54 (0.54)**
Klassestøtte	3.10 (0.66)	3.06 (0.70)	3.13 (0.62)
Lærerstøtte	3.04 (0.72)	2.91 (0.76)	3.18 (0.65)***

* = $p < 0.05$, ** = $p < 0.01$, *** = $p < 0.001$: signifikante kjønnsforskjeller

17.4 Korrelasjonsanalyser for de ulike skalaene basert på kjønn

Alle korrelasjonene var enten små eller moderate (se tabell 4).

Hos guttene var alle risiko- og beskyttelsesvariablene signifikant korrelert med HSCL ($p < 0.05$). Diskriminering og HSCL var positivt korrelert, det vil si at høye nivåer av diskriminering var assosiert med høye symptomnivåer. Både mestringsforventning og alle støttevariablene var negativt korrelert med HSCL, som betyr at høye nivåer på beskyttelsesfaktorene var assosiert med lave symptomnivåer.

Hos jentene var det signifikante korrelasjoner mellom HSCL og mestringsforventning, familiestøtte og klassestøtte ($p < 0.05$). Korrelasjonene gikk i samme retning som hos guttene.

Tabell 4: Korrelasjoner mellom skalaene regnet ut for pakistanske gutter og jenter.

		G U T T E R						
		HSCL	Diskri- minering	Mestrings forventning	Familie støtte	Venne støtte	Klasse støtte	Lærer støtte
	HSCL		.29***	-.32***	-.38***	-.16**	-.26***	-.30***
J	Diskriminering	.10		-.21**	-.07	-.07	-.14*	-.06
E	Mestringsforv.	-.19**	-.04		.33***	.32***	.25***	.27***
N	Familiestøtte	-.42***	-.03	.20**		.33***	.35***	.36***
T	Vennestøtte	-.12	-.22***	.16**	.31***		.30***	.28***
E	Klassestøtte	-.17**	-.22***	.26***	.31***	.37***		.45***
R	Lærerstøtte	-.11	-.12	.06	.23***	.17**	.36***	

* = $p < 0.05$, ** = $p < 0.01$, *** = $p < 0.001$

17.5 Interaksjonseffekter av kjønn

Interaksjonsanalyser ble gjennomført ved hjelp av hierarkisk multiple regresjonsanalyser, for å undersøke om det var noen effektforskjeller av risiko- og beskyttelsesvariabler på HSCL avhengig av kjønn. En signifikant korrelasjon hos gutter og en ikke-signifikant korrelasjon hos jenter betyr ikke nødvendigvis at det er en signifikant høyere korrelasjon hos gutter enn jenter. Vi fant ingen forskjeller i effekter avhengig av kjønn i korrelasjonene mellom internaliseringsvansker og diskriminering, mestringsforventning og støttevariablene.

17.6 Prediksjon av psykiske problemer hos pakistanske gutter og jenter

Lineære regresjonsanalyser viste at familiestøtte var den sterkeste prediktoren for HSCL, både for gutter ($\beta=-0.25$, $p<0.05$) og jenter ($\beta=-0.41$, $p<0.05$) (se tabell 5). Dette var den eneste signifikante prediktoren for HSCL hos jentene. Derimot ble HSCL også predikert av diskriminering ($\beta=0.22$, $p<0.05$), mestringsforventning ($\beta=-0.16$, $p<0.05$) og lærerstøtte hos guttene ($\beta=-0.15$, $p<0.05$).

Prediksjonsmodellen forklarte 26% av variansen i HSCL hos guttene og 20% hos jentene.

Tabell 5: Multiple regresjonsanalyser som viser forklart varians i HSCL.

Prediktor	Standardiserte koeffisienter (β)		Standardiserte koeffisienter (β)	
	Gutter		Jenter	
Familiestøtte	-0.25	***	-0.41	**
Diskriminering	0.22	***	0.09	
Mestringsforventning	-0.16	**	-0.11	
Lærerstøtte	-0.15	*	0.00	
Vennestøtte	0.05		0.06	
Klassestøtte	-0.05		-0.02	
R² total total	0.26		0.20	

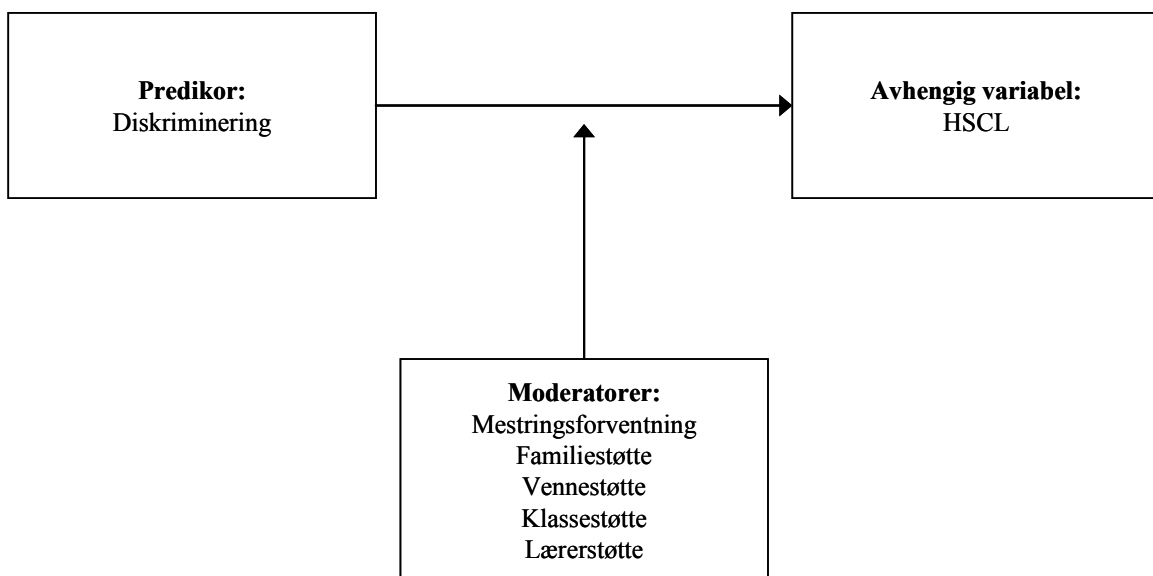
*** = $p<0.001$, ** = $p<0.01$, * = $p<0.05$

17.7 Analyser av mulige modereringseffekter

Interaksjonseffekter ble undersøkt ved hjelp av hierarkisk multiple regresjonsanalyser (se tabell 6). Målet med analysene var å undersøke om sammenhengen mellom diskriminering og HSCL varierte som en funksjon av nivået i mestringsforventning og de ulike formene for sosial støtte (se figur 6).

Figur 6: Vår modell av mulige interaksjonseffekter.

Det ble funnet signifikante interaksjonseffekter hos gutter mellom diskriminering og mestringsforventning ($\beta = -0.91$, $p < 0.05$), familiestøtte ($\beta = -0.87$, $p < 0.05$) og lærerstøtte ($\beta = -0.65$, $p < 0.05$). Det ble ikke funnet noen signifikante interaksjonseffekter hos jenter.

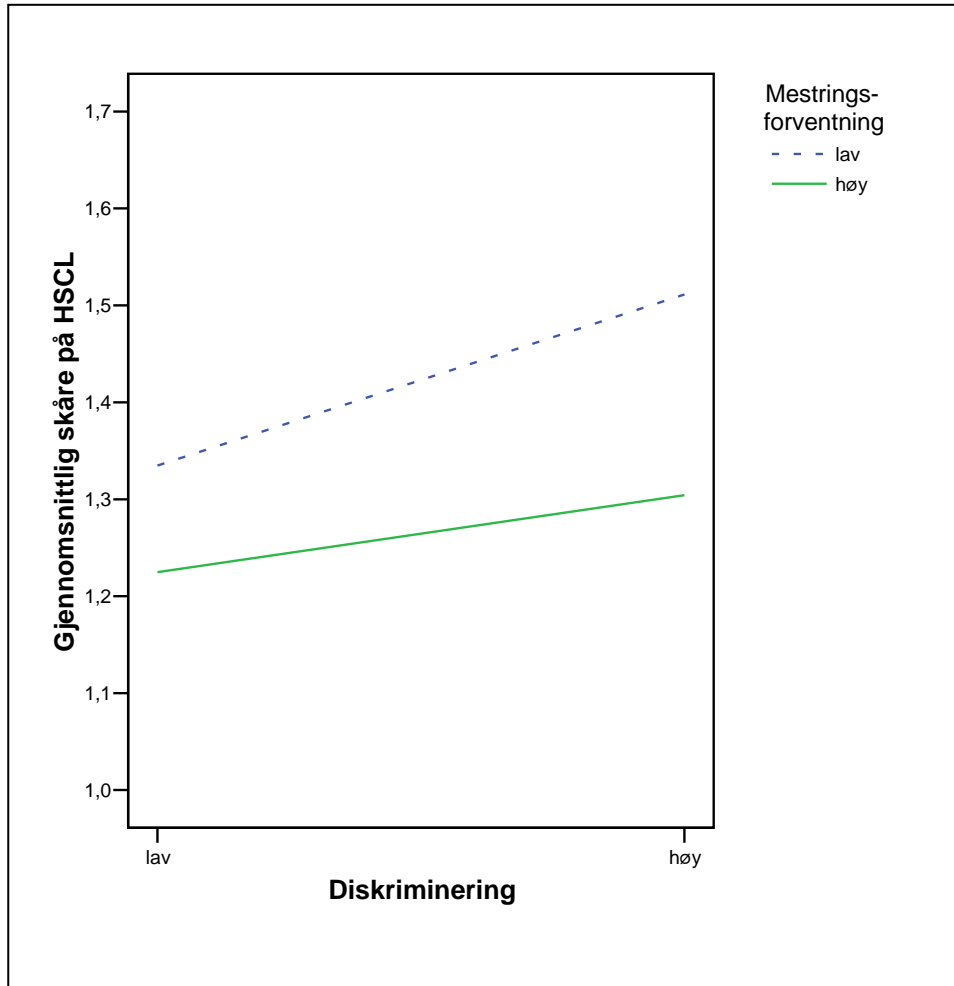
Tabell 6: Interaksjonseffekter på HSCL for diskriminering*prediktor. De standardiserte β -verdiene er oppgitt i standardskårer (z-skårer).

Prediktor	Gutter		Jenter	
	β -verdier	R ² endring	β -verdier	R ² endring
Mestringsforventning	-0.22***	0.05	0.12	0.01
Familiestøtte	-0.15**	0.02	0.00	0.00
Lærer støtte	-0.17**	0.02	0.08	0.01
Vennestøtte	-0.03	0.00	-0.02	0.00
Klassestøtte	-0.01	0.00	-0.03	0.00

** = $p < 0.01$, *** = $p < 0.001$

Hos guttene hadde mestringsforventning, familiestøtte og lærer støtte en buffereffekt på HSCL, dersom nivået av opplevd diskriminering var høyt (se figur 7). Det vil si at for gutter med høy mestringsforventning, familiestøtte eller lærer støtte var det ingen signifikant effekt av diskriminering på HSCL. Ved lav mestringsforvening, familiestøtte eller lærer støtte ville derimot et høyt nivå av diskriminering være assosiert med et høyere symptomnivå.

Figur 7: Eksempel på modereringseffekt: Her vises buffereffekten av diskriminering og mestringsforventning på HSCL hos de pakistanske guttene.

18. Diskusjonsdel

Målet med denne studien var å undersøke forholdet mellom psykiske problemer og risiko- og beskyttelsesfaktorer hos pakistanske ungdommer. I tillegg ønsket vi å utforske betydningen av mestringsforventning og sosial støtte på forholdet mellom diskriminering og psykiske vansker. Vi fant at pakistanske ungdommer hadde samme nivå av psykiske problemer som norske ungdommer. For både gutter og jenter med pakistansk bakgrunn var familiestøtte spesielt viktig som en beskyttelsesfaktor mot psykiske plager. Hos guttene predikerte også andre ressurser som lærerstøtte og mestringsforventning graden av angst- og depresjonssymptomer, i tillegg til diskriminering. Prediksjonsmodellen vår forklarte 26% av variansen i internaliseringsvansker hos guttene og 20% hos jentene. Beskyttelsesfaktorene mestringsforventning, familiestøtte og lærerstøtte modererte effekten av diskriminering på psykiske problemer blant guttene, men vi fant ingen buffereffekter hos jentene.

18.1 Det teoretiske rammeverket for vår studie

I vår studie inkluderte vi stress- mestrings teori, akkulturasjonteori og utviklingsperspektivet som et rammeverk, for å forstå noen av de prosessene som de pakistanske ungdommene gjennomgår. Et problem som har blitt knyttet til inkluderingen av stress- mestringsperspektivet (Lazarus & Folkman, 1984) i akkulturasjonsmodellen (Berry, 1997), er at stress- mestrings teorien opprinnelig ble utviklet for å undersøke umiddelbar håndtering av stressorer. Dermed tar den ikke hensyn til endringer i et utviklingsperspektiv (Schönpflug, 1997). Ved å inkludere utviklingsperspektivet i det teoretiske rammeverket i vår studie, har noen av de endringene som finner sted både intrapsykisk og relasjonelt i ungdomstiden blitt vektlagt.

Lazarus (1997) kritiserer Berrys akkulturasjonsmodell for å være abstrakt og generell. Han påpeker at individuelle forskjeller i form av mestrings har blitt inkludert i liten grad. Dermed etterspør han studier som undersøker nærmere hvordan personlige egenskaper og ressurser er relatert til bestemte stressorer i akkulturasjonsprosessen (Lazarus, 1997). I vår studie har vi forsøkt å belyse noen av disse prosessene. Den bakenforliggende problemstillingen har ikke utelukkende vært å undersøke *om* det er en sammenheng mellom akkulturasjon og psykiske vansker, men hvilke *prosesser og variabler* som kan være involvert.

18.2 Psykiske problemer hos ungdommer med norsk og pakistansk bakgrunn

De norske og pakistanske ungdommene skilte seg ikke fra hverandre i nivået av psykiske problemer. Dette er i samsvar med tidligere undersøkelser som ikke finner en forskjell mellom innvandrerungdommer og vertslandsungdommer i psykiske vansker (Oppedal & Røysamb, under publisering). Andre studier derimot har funnet forskjeller mellom norske og innvandrerungdommer i nivået av angst- og depresjonssymptomer (Oppedal & Røysamb, 2004; Sund et al., 2003). En svakhet ved disse studiene er at innvandrergrupper har blitt aggregert i analysene. Dermed kan variasjoner mellom de ulike etniske gruppene ha blitt maskert. I tillegg til at det kan være ulike nivåer av psykiske problemer hos forskjellige etniske grupper i samme land, kan det være variasjoner i de samme etniske gruppene på tvers av land. En mulig forklaring på dette er eksisterende ulikheter i politiske og økonomiske forhold i mottakerlandene (Virta et al., 2004). Oppsummert underbygger disse faktorene nødvendigheten av å undersøke forskjellige innvandrergrupper separat i den konteksten de befinner seg i, slik vi har gjort i vår studie.

Sam (2000) har funnet at pakistanske ungdommer rapporterte signifikant mindre psykiske problemer sammenliknet med vietnamesiske og tyrkiske ungdommer i Norge. Sammen med vårt funn kan det tyde på at pakistanske ungdommer ikke er en spesielt utsatt gruppe.

Torgersen (2001) fant at 2. generasjons pakistanske ungdommer i Oslo hadde høyere nivåer av depressive vansker enn norske ungdommer. Mulige årsaker til at vi ikke fikk de samme resultatene kan være at hennes utvalg hadde et større aldersspenn (14-17 år). I tillegg var dataene i hennes studie innhentet i 1996, og kanskje kan forskjellene mellom norske ungdommer og 2. generasjons pakistanske ungdommer ha jevnet seg mer ut i løpet av de siste årene.

Forklaringsmodeller på angst og depresjon har tradisjonelt blitt utviklet innenfor en vestlig setting (Falicov, 2003). Det kan være at symptomer får forskjellig uttrykk avhengig av kulturell bakgrunn, og at de samme symptomene blir oppfattet og håndtert på forskjellige måter. En studie viser forskjeller i prevalensrater og ulike mønstre i manifestasjoner av symptomer på tvers av 12 land (Crijnen, Achenbach, & Verhulst, 1997).

Det kan være mer tabu i enkelte kulturer å rapportere psykiske lidelser (Falicov, 2003). Hvis dette er tilfelle for de pakistanske ungdommene, ville det kunne innebære at de opplever

større grad av psykiske vansker enn det som blir fanget opp av måleinstrumentet. I denne studien målte vi derimot ikke psykiske lidelser, men symptomer på angst og depresjon. Det er ikke grunn til å anta at det er så store barrierer mot å besvare denne type spørsmål i anonymiserte spørreskjemaer.

18.3 Kjønnforskjeller i nivået av psykiske problemer

Vi fant kjønnforskjeller i nivået av psykiske problemer både hos norske og pakistanske ungdommer i denne studien. Større grad av angst- og depresjonssymptomer hos jenter sammenliknet med gutter er i samsvar med funn i tidligere studier på tvers av land og etniske grupper (Cicchetti & Toth, 1998; Crijnen et al., 1997). Også forskning utført i Pakistan viser at det er forskjeller mellom kvinner og menn i nivået av internaliseringsvansker (Mirza & Jenkins, 2004). Prevalensratene for HCSL med en terskelverdi over 1.85 var 23% hos pakistanske jenter og 10% hos guttene. Dette stemmer overens med annen forskning der prevalensrater for depressive plager ligger på 10-25% hos ungdommer med forholdstall på 2:1 for jenter og gutter (Fleming et al., 1989, Kessler et al., 2001). Samtidig kan selvrapporteringsmål som HSCL bare gi en indikasjon på symptomnivået av internaliseringsvansker. De må derfor ikke bli forvekslet med kliniske diagnoser utledet på bakgrunn av grundigere kliniske vurderinger (Kessler et al., 2001).

Våre funn støtter resultater fra andre studier som viser at kjønnforskjeller i angst- og depresjonssymptomer er utbredt på tvers av kulturer. Samtidig kan vi ikke utelukke at de underliggende årsakene for å utvikle angst- og depresjonssymptomer kan være kulturspesifikke.

18.4 Generasjonsstatus og psykiske problemer

Det var ingen forskjell i nivået av psykiske vansker mellom 1.- og 2. generasjons pakistanske ungdommer. Vårt funn er i tråd med studier som heller ikke viser en forskjell med hensyn til generasjonsstatus blant innvandrerungdommer, også når det gjelder pakistanske ungdommer (Oppedal & Røysamb, 2004; Øia, 2000). Derimot er dette verken i samsvar med andre studier som finner at 2. generasjon har færre psykiske problemer enn 1. generasjon (Sam, 2000; Virta et al., 2004), eller at 1. generasjon har mindre psykiske

---

vansker enn 2. generasjon (immigrant- helseparadokset) (Hernandez & Charney, 1998; Miranda et al., 2005).

Vårt funn tyder på at akkulturasjonsprosessen slik den blir målt her ikke er forbundet med forskjellige utfall hos 1.- og 2. generasjon med hensyn til grad av psykiske vansker. De pakistanske ungdommene som deltok i denne studien hadde en gjennomsnittlig oppholdstid i Norge på 10 år, og de fleste hadde derfor bodd i landet lenge. Forskjellen mellom 1.- og 2. generasjon i psykologisk tilpasning er derfor kanskje ikke så stor.

Uansett har generasjonsstatus som tidsmål på akkulturasjon blitt kritisert for å gi lite informasjon om den tilpasningsprosessen som finner sted i møtet med en ny kultur (Phinney, 1996; Salant & Lauderdale, 2003). Det er et statisk mål, og kan dermed ikke fange opp dynamiske prosesser som omfatter tilpasninger og forandringer over tid. Selv om nivået av psykiske vansker var det samme hos begge generasjonene, kan de bakenforliggende prosessene som fører til dette utfallet være forskjellige for 1. generasjon og 2. generasjon.

18.5 Diskriminering hadde like mye effekt på psykiske problemer hos jenter og gutter

Mens diskriminering hadde en signifikante sammenhenger med psykiske problemer blant guttene, også når vi kontrollerte for beskyttelsesfaktorene, var dette ikke tilfelle blant jentene. Likevel viste ikke analysene våre at det var signifikante forskjeller i effekten av diskriminering på psykiske vansker avhengig av kjønn.

Selv om korrelasjonen mellom diskriminering og internaliseringsvansker var signifikant på omtrent 0.30 hos gutter, og var ikke-signifikant på 0.10 hos jentene, hadde diskriminering ikke en *sterkere* effekt på internaliseringsvansker hos gutter enn jenter. Vi kan ikke utelukke at det kan være kjønnsforskjeller, selv om de ikke ble signifikante i denne studien. Det kan være at vår utvalgsstørrelse ikke ga nok statistisk styrke til å avdekke eventuelle kjønnsforskjeller. Statistisk styrke innebærer muligheten til å oppdage faktiske effekter, som kan bli forsterket ved å øke størrelsen på utvalget (Liebert & Liebert, 1995). Hvis det eksisterer kjønnsforskjeller i sammenhengen mellom risiko- og beskyttelsesvariabler og internaliseringsvansker, og vi konkluderer med at denne ikke finnes, begår vi en type II-feil (Hinkle et al., 1998). Dersom vi konkluderer med at diskriminering har samme effekt på psykiske problemer hos gutter og jenter, mens dette egentlig ikke er tilfelle, kan det ha

konsekvenser for tiltak. De tiltakene som settes i gang vil være generelle og ikke imøtekomme mulige kjønns spesifikke behov. Det samme resonnerementet gjelder også for de manglende effektforskjellene avhengig av kjønn av beskyttelsesvariablene på HSCL i denne studien.

18.6 Mestringsforventning og psykiske problemer

Selv om vi har delt beskyttelsesfaktorene i individuelle egenskaper og miljøressurser, antar vi at det foregår en interaksjon mellom dem. Vi fant positive korrelasjoner mellom mestringsforventning og sosial støtte både hos gutter og jenter. Dette kan tyde på at høy mestringsforventning kan bidra til å danne gode relasjoner og få støtte. Samtidig kan høy grad av sosial støtte medvirke i å bygge opp troen på egne evner til å mestre. Ved bruk av korrelasjons- og regresjonsanalyser kan vi kun si noe om sammenhenger mellom variabler. Retningsproblemet er en begrensning ved tolkning av korrelasjonene vi fant i studien. Dette er en mulighet vi erkjenner, men som vi ikke kan trekke noen konklusjoner om på grunn av metodebegrensninger.

Mestringsforventning var i denne studien assosiert med internaliseringsvansker både hos gutter og jenter, noe som støtter tidligere studier (Jenkins et al., 2002; Muris, 2002). Da vi kontrollerte for diskriminering og sosial støtte, predikerte mestringsforventning psykiske plager hos guttene. En mulig tolkning for at vi ikke fant dette hos jenter, kan være at denne sammenhengen foregår via mediering gjennom sosial støtte (Baron & Kenny, 1986). Dette skulle bety at mestringsforventning hos jentene har effekt på psykiske plager fordi den fører til mer opplevd sosial støtte.

Forholdet mellom diskriminering og mestringsforventning er lite utforsket, men i denne studien fant vi at diskriminering var negativt assosiert med mestringsforventning hos gutter. Det kan være at i situasjoner hvor opplevelsen av diskriminering oppstår, vil det være et element av uforutsigbarhet og mangel på kontroll. Dette kan svekke troen på egne evner til å håndtere utfordringer. I tillegg kan lav mestringsforventning sannsynligvis bidra til en økt oppfatning om at andres atferd er diskriminerende. Igjen kan vi med vårt datamateriale og analysemetoder ikke konkludere noe om årsaksretninger.

18.7 Sosial støtte og psykiske problemer

Mens både klasse- og familiestøtte var negativt korrelert med internaliseringsvansker hos jenter og gutter, fant vi at lærer- og vennestøtte bare hadde en signifikant sammenheng med psykiske problemer hos guttene. Familiestøtte predikerte psykiske plager blant gutter og jenter da vi kontrollerte for effekten av de andre nettverkene. Familiestøtte var i vår studie den variabelen som sterkest predikerte psykiske problemer hos de pakistanske ungdommene. En potensiell begrunnelse for dette funnet kan være det sterke familiesamholdet hos personer av pakistansk opprinnelse. Pakistanske ungdommer rapporterer dessuten at problemer helst skal bli løst innad i familien (Øia, 2003). Dermed blir kanskje andre støttekilder oppsøkt i mindre grad. Samtidig predikerte lærerstøtte internaliseringsvansker hos guttene. Det kan derfor virke som om støtte fra voksenpersoner er relativt mer beskyttende mot psykiske plager for de pakistanske guttene, enn støtte fra jevnaldrende.

Blant guttene hadde også lærerstøtte en signifikant unik effekt når de andre sosiale nettverkene var kontrollert for. Grunnen til at vi finner bivariante sammenhenger mellom klassestøtte hos begge kjønn og vennestøtte hos guttene, men ikke unike effekter, kan innebære at effekten av disse støttevariablene er overlappende med andre støtteeffekter.

Oppedal og Røysamb (2004) har funnet at hos ungdommer med innvandrerbakgrunn kan familiestøtte predikere psykiske plager hos jenter, men ikke hos gutter. Som i vår studie fant de at lærerstøtte predikerte psykiske problemer kun hos gutter. I motsetning til våre resultater fant de at klassestøtte kunne predikere psykiske problemer både hos gutter og jenter. Disse resultatene reflekterer kompleksiteten i sammenhengene mellom sosial støtte og psykiske vansker. Det bekrefter relevansen ved å differensiere mellom ulike støttekilder.

18.8 Buffereffekter av mestringsforventning og sosial støtte på forholdet mellom diskriminering og psykiske problemer

Buffereffektene vi fant hos guttene kan tolkes i lys av et stress- mestringsperspektiv (Lazarus & Folkman, 1984). De tyder på at stressorer i form av diskriminering vil kunne ha ulik effekt på psykiske vansker, avhengig av tilgangen på mestringsressurser. Blant guttene var det å bli utsatt for mye diskriminering hovedsakelig en risiko for internaliseringsvansker dersom de opplevde lite mestringsforventning eller lite sosial støtte fra familie og lærere. Våre funn er i samsvar med tidligere studier som viser at familiestøtte og

mestringsforventning er buffere mot psykiske plager hos innvandrerungdommer i møte med ulike stressorer knyttet til akkulturasjon (Oppedal & Røysamb, under publisering; Oppedal et al., 2004).

Siden diskriminering verken hadde signifikante direkte eller indirekte sammenhenger med internaliseringsvansker hos jentene, er kanskje andre stressorer mer aktuelle for dem. Skoleproblemer har i en tidligere studie vist å være en prediktor for psykiske problemer hos jenter med innvandrerbakgrunn (Oppedal & Røysamb, 2004). Senere studier på psykiske plager hos pakistanske ungdommer bør inkludere andre typer stressorer, i tillegg til diskriminering.

18.9 Begrensninger ved studien

Analyser og resultater i denne studien var basert tverrsnittdata fra en spørreundersøkelse foretatt på ungdomsskoler i Oslo. Et problem med tverrsnittstudier er at dataene blir innhentet kun på ett tidspunkt, og det er umulig å si noe om endringer over tid og årsakssammenhenger. Det er nærliggende å tro at angst- og depresjonssymptomer ikke bare blir påvirket av, men også påvirker opplevd diskriminering, mestringsforventning og sosial støtte. Blant annet har angst blitt assosiert med en selektiv oppmerksomhet mot farestimuli, og depresjon er forbundet med selektiv hukommelse av negative hendelser (Zahn-Waxler et al., 2000). I tillegg til retningsproblemet, kan både prediktor og utfall være påvirket av tredjevariabler (Liebert & Liebert, 1995). Muligens kan underliggende personlighetstrekk både bidra til opplevelser av diskriminering og psykiske vansker. Behovet for longitudinelle studier for å kunne undersøke mulige årsakssammenhenger er åpenbart.

18.9.1 Bruk av selvrapporteringsmål

Fordelene med å bruke selvrapporteringsmål er at informasjon kommer fra personen selv, og at det er en kostnadseffektiv metode. Et mulig problem knyttet til denne metoden kan være at personer gir svar som de antar er sosialt ønskelige. Stewart et al. (2000) påpeker at i den pakistanske kulturen, hvor foreldre er høyt respektert, kan ungdommene være tilbakeholdende i forhold til å stille familien i et dårlig lys, selv ved utfylling av anonymiserte spørreskjemaer. Ideelt skulle studien ha inkludert mål til å fange opp grad av ønskelig respondering.

Spørreskjemaene i studien var på norsk og krever god språkforståelse. Selv om tolk kunne være tilgjengelig for hjelp med utfylling av spørreskjemaene, var det få av ungdommene i utvalget som benyttet seg av dette tilbudet. De fleste av informantene hadde også bodd lenge i Norge. Det var dessuten få manglende svar (missing) på de ulike spørsmålsleddene, noe som tyder på at elevene forstod spørsmålene. Vi antar derfor at språk ikke har vært et problem ved utfylling av spørreskjemaene (Oppedal et al., 2005).

18.9.2 Mål på psykiske problemer

HSCL måler kun symptomer opplevd i løpet av den siste uken og fanger ikke opp endringer over tid. Enda et argument for å benytte longitudinelle studier er at ulike former for angst og depresjon gjør seg gjeldende på forskjellige tidspunkt i utviklingsforløpet. Forskning har vist at grad av depresjonssymptomer varierer med alder, og at bestemte lidelser endrer symptombylde over tid (Kessler et al., 2001).

Det har blitt argumentert for å skille mellom mål på angst og depresjon i studier. Samtidig har lidelsene en høy grad av komorbiditet, og noen finner også at angst kan være en forløper for depresjon (Cassidy et al., 2004; Cicchetti & Toth, 1998; Crick & Zahn-Waxler, 2003). Siden disse vanskene er sterkt relatert til hverandre, anser vi det ikke som et stort problem at symptomene på angst og depresjon var kombinert i samme skala i denne studien.

18.9.3 Diskriminering som risikofaktor

Studiene på diskriminering og psykiske problemer har blitt kritisert for å inneha svært ulike og ofte lite utfyllende mål (Williams et al., 2003). Målet på diskriminering i denne studien er ikke tidsavgrenset og spørsmålsformuleringen lyder ”har du *noen gang* blitt utsatt for...?”. Disse generelle spørsmålsformuleringene er ikke knyttet til en bestemt kontekst og varighet over tid, noe som kan svekke prediksjonen av psykiske vansker. Kanskje kan dette være en årsak til den relativt svake sammenhengen mellom internaliseringsvansker (siste uken) og diskriminering (noen gang). Det kan også være at ungdommene som rapporterer å bli diskriminert, opplever dette i ulik grad og hyppighet. Dersom dette forekommer gjentakende og systematisk, kan det være vanskelig å skille mellom diskriminering og mobbing. Senere studier bør undersøke denne distinksjonen nærmere.

Et annet problem ved målet på diskriminering i denne studien er at informantene skulle svare på spørsmål om hendelsene i ettertid. Det kan ha påvirket hukommelsen og nøyaktigheten av rapporteringen (Williams et al., 2003). Eventuelt kan ungdommene over tid endre måten de tolker tidligere hendelser. Om opplevelsene i nåtid blir attribuert til diskriminering eller noe annet, kan føre til høyere eller lavere nivåer av rapportering.

18.9.4 Beskyttelsesfaktorene mestringsforventning og sosial støtte

I denne studien målte vi mestringsforventning på et generelt nivå. Bandura (1997) kritiserer denne måten å måle studere mestringsforventning. Han argumenterer for å knytte mestringsforventning opp mot spesifikke domener i livet, som for eksempel akademisk mestringsforventning og sosial mestringsforventning. Ifølge Bandura vil det øke mulighetene for prediksjon. Dersom dette skulle være aktuelt i forhold til temaet i denne studien, ville det også ha vært nødvendig å spesifisere for eksempel hvem som diskriminerer, hvordan dette foregår og i hvilke situasjoner det skjer.

Støtte ble i studien målt i forhold til ulike deler av det sosiale nettverket. En svakhet ved variabelen familiestøtte er at den ikke er spesifisert. Dermed blir det ikke tydelig hvem av foreldrene, søsken og eventuelt den utvidede familien som bidrar med støtte, og på hvilke måter dette skjer. Med tanke på kjønnsrolledifferensiering i pakistanske familier, er det av interesse å vite hvordan mor og far hver for seg bidrar til støtte, og hvordan barn av ulike kjønn forholder seg til dette (Jasinskaja-Lahti & Liebkind, 2001).

18.10 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet er et spørsmål om ytre validitet. På grunn av den høye svarprosenten antar vi at utvalget er representativt for 15-16 år gamle pakistanske ungdommer som går på skole i Oslo. Et spørsmål er hvorvidt resultatene kan generaliseres til personer med pakistansk bakgrunn utenfor Oslo. De som bor utenfor Oslo vil kanskje ha andre utfordringer enn dem som bor i hovedstaden. De fleste personer med pakistansk bakgrunn i Norge bor i Oslo (Lie, 2004), og med et stort pakistansk miljø vil det være større muligheter for et utvidet sosialt nettverk. De pakistanske ungdommene i vår studie kan derfor ha noen fordeler som ikke gjelder for pakistanske ungdommer utenfor Oslo. Samtidig har det å bo i en storby ofte vært

---

assosiert med et større nivå av psykiske vansker, selv om ikke alle norske studier finner dette (Sund et al., 2003).

Personer med pakistansk bakgrunn i Norge kan ha mye til felles som gruppe, da de stort sett har kommet fra samme område i Pakistan. De fleste kom til Norge frivillig i form av arbeidsimmigrasjon, familiegjennforening og ekteskapsinngåelser (Lie, 2004). Slike faktorer antas å være av betydning for de pakistanske innvandrernes psykologiske tilpasning og kan sannsynligvis påvirke de pakistanske ungdommene direkte og gjennom samspillet med foreldrene og det sosiale nettverk.

Tidligere har vi argumentert for viktigheten av å studere etniske grupper i lys av den konteksten de befinner seg i. Siden det kan være forskjeller mellom de ulike innvandrergруппene i Norge (Sam, 2000), kan vi ikke konkludere med at våre funn gjelder for andre etniske grupper. Dette omfatter også generalisering av funnene på tvers av mottakerland, siden samfunnsforhold kan ha ulik innvirkning på tilpasningsprosesser (Virta et al., 2004). Selv om de pakistanske ungdommene vil gjennomgå forskjellige tilpasningsprosesser avhengig av hvor de befinner seg, kan det også være en mulighet for at de underliggende prosessene vil ha visse likhetstrekk.

18.11 Implikasjoner av studien

Sett i et utviklingsperspektiv er det viktig å fokusere på at barn og unge blir påvirket fra flere hold, alt fra det umiddelbare miljø til samfunnsstrukturer. Derfor er det nødvendig å ha et helhetlig fokus ved forebyggende arbeid og innføring av tiltak.

Vi finner at norske og pakistanske ungdommer har samme nivå av psykiske problemer, som er et argument for å iverksette tiltak på samfunnsnivå. Siden det er relativt høye nivåer av symptomer på angst og depresjon hos ungdommene i studien, tror vi at det er nødvendig med ulike lavterskeltilbud. Dermed kan ungdommene lettere oppsøke hjelp dersom de skulle ha behov for det. Disse tilbudene bør opprettes i ungdommenes nærmiljø og være lett tilgjengelige.

Jenter som gruppe rapporterer mer plager enn gutter, som indikerer at forebyggingsarbeid blant dem vil være spesielt nyttig. Å identifisere hvilke risikofaktorer som er forbundet med psykiske problemer hos jenter, er relevant for å utarbeide målrettede intervensjoner. I

overensstemmelse med det vi vet om den pakistanske kulturen, fant vi at familiestøtte har en stor betydning for beskyttelse mot psykiske vansker hos begge kjønn. På bakgrunn av dette tror vi at det kan være hensiktsmessig at eventuelle tiltak bidrar til å styrke familiens rolle og evne til å gi støtte. Samtidig kan skolen være med på å fange opp ungdommer med psykiske vansker og bidra med støtte. Skolen bør være en trygg arena hvor alle elevene uansett bakgrunn føler seg inkludert, og kan spille en sentral rolle i form av å forhindre diskriminering.

Selv om vi i denne studien fant en relativt lav sammenheng mellom diskriminering og psykiske vansker hos de pakistanske ungdommene, utelukker vi likevel ikke at diskriminering kan ha negative konsekvenser. Berry, Phinney, Sam og Vedder (2006) har funnet at innvandrerungdommer som opplever å bli diskriminert føler en større avstand til vertslandet. Å ikke ha en opplevelse av å bli inkludert i samfunnet, kan ha store konsekvenser. Et nylig eksempel på det er ungdomsopptøyene i Frankrike høsten 2005, hvor hovedsakelig ungdommer med innvandrerbakgrunn deltok. Disse opptøyene var et uttrykk for misnøye og frustrasjon over manglende muligheter for jobb og utdanning, og en opplevelse av å bli systematisk diskriminert i det franske samfunnet (Astier, 3. november 2005).

Resultatene i denne studien baserer seg på datamateriale som ble innsamlet våsemesterne i 2000 og 2001. Dette var før hendelser som terrorangrepene på World Trade Center 11. september 2001 og i Madrid og London, samt publiseringen av Muhammedkarikaturene i aviser og blader. Slike hendelser har bidratt til at islam er assosiert med terrorisme, som i dag er et svært samfunnsaktuelt tema. Mange i Norge rapporterer en manglende kunnskap om islam, som kan gi økt usikkerhet og grobunn for negative holdninger overfor muslimer (Kavli, 2005). Da personer med pakistansk bakgrunn hovedsakelig er muslimer, er det et nærliggende spørsmål om pakistanske ungdommer ville ha rapportert høyere nivåer av diskriminering i dag enn de gjorde for fem år siden da UNGHUBRO ble gjennomført.

Å jobbe med en bevisstgjøring om diskriminering og holdninger i samfunnet generelt tror vi kan ha en forebyggende effekt. 1. januar i år trådte en diskrimineringslov i kraft i Norge (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2006). Den nye loven forbyr direkte og indirekte diskriminering på grunnlag av blant annet etnisitet og religion. Dette kan tyde på at diskriminering har blitt et mer aktualisert tema den siste tiden. Vi antar likevel at det er et

sprang fra det å innføre forbud mot diskriminering til det å faktisk endre holdninger og atferd i befolkningen. Samtidig er dette et skritt i riktig retning.

19. Konklusjon

I denne studien fant vi at pakistanske og norske ungdommer hadde samme nivå av psykiske problemer, men at jenter uansett etnisk bakgrunn hadde mer psykiske plager enn gutter. Flere ulike faktorer påvirket psykiske problemer hos de pakistanske ungdommene. Familiestøtte viste seg å være en sentral beskyttelsesfaktor mot psykiske vansker hos dem. Våre funn tyder på at diskriminering kan være forbundet med psykiske problemer blant pakistanske gutter. Samtidig kunne denne risikoen bli redusert dersom de hadde tilgang på ressurser i form av økt tro på egne evner til å håndtere utfordringer, og ved at viktige voksenpersoner bidro med støtte. Dette tyder på at noen av de pakistanske guttene som opplever å bli diskriminert har både miljøressurser og personlige egenskaper, og for dem vil diskriminering oppleves som mindre belastende.

Referanseliste

Allport, G. (1958). *The nature of prejudice. A comprehensive and penetrating study of the origin and nature of prejudice* (2 utg.). New York: Doubleday Anchor Books.

- Angold, A., & Costello, E. J. (1993). Depressive comorbidity in children and adolescents: Empirical, theoretical, and methodological issues. *American Journal of Psychiatry*, *150*, 1779-1791.
- Angold, A., Costello, E. J., Erkanli, A., & Worthman, C. M. (1999). Pubertal changes in hormone levels and depression in girls. *Psychological Medicine*, *29*, 1043-1053.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2006). *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven)*. Hentet 01.09.06 fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet: <http://www.lovdatabasen.no/all/nl-20050603-033.html>.
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, *54*, 317-326.
- Aronowitz, M. (1984). The social and emotional adjustment of immigrant children: A review of the literature. *International Migration Review*, *18*, 237-257.
- Astier, H. (3. november 2005). *French Muslims face discrimination*. Hentet 18.10.2006, fra BBC: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4399748.stm>
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development in functioning. *Educational Psychologist*, *28*, 117-148.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*, 1173-1182.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, *46*, 5-68.
- Berry, J. W., Kyunghwa, K., Liebkind, K., Sabatier, C., Sam, D. L., Virta, E., et al. (1993). *The questionnaire for International Comparative Study of Ethnocultural Adolescents (The ICSEY project)*. CEIFO, Universitetet i Stockholm: Sverige.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, *55*, 303-332.
- Berry, J. W., & Sam, D. L. (1997). Acculturation and adaptation. I J. W. Berry, M. H. Segall & C. Kagitcibasi (Red.), *Handbook of cross-cultural psychology* (s. 291-326). London: Allyn and Bacon.

-
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Brown, C. S., & Bigler, R. S. (2005). Children's perceptions of discrimination: A developmental model. *Child Development, 76*, 533-553.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., & Cervone, D. (2004). The contribution of self-efficacy beliefs to psychosocial outcomes in adolescence: Predicting beyond global dispositional tendencies. *Personality and Individual Differences, 37*, 751-763.
- Cassidy, C., O'Connor, R. C., Howe, C., & Warden, D. (2004). Perceived discrimination and psychological distress: The role of personal and ethnic self-esteem. *Journal of Counseling Psychology, 51*, 329-339.
- CIA. (2006). *The world fact book*. Hentet 10.09.2006 fra Central Intelligence Agency: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/pk.html>.
- Cicchetti, D., & Toth, S. L. (1998). The development of depression in children and adolescents. *American Psychologist, 53*, 221-241.
- Clark, R., Anderson, N. B., Clark, V. R., & Williams, D. R. (1999). Racism as a stressor for African Americans: A biopsychosocial model. *American Psychologist, 54*, 805-816.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2 utg.). New Jersey: Erlbaum, Hillsdale.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin, 98*, 310-357.
- Colarossi, L. G., & Eccles, J. S. (2003). Differential effects of support providers on adolescents' mental health. *Social Work Research, 27*, 19-30.
- Crick, N. R., & Zahn-Waxler, C. (2003). The development of psychopathology in females and males: Current progress and future challenges. *Development and Psychopathology, 15*, 719-742.
- Crijnen, A. A. M., Achenbach, T. M., & Verhulst, F. C. (1997). Comparison of problems reported by parents and children in 12 cultures: Total problems, externalizing, and internalizing. *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 36*, 1269-1277.
- Dalgard, O. S., Ystgaard, M., & Brevik, J. I. (1995). Sosiale miljøfaktorer og psykisk helse: Modell og sentrale begreper. I O. S. Dalgard, E. Døhlie & M. Ystgaard (Red.), *Sosialt nettverk, helse og samfunn* (s. 13-30). Oslo: Universitetsforlaget.

- Derogatis, L. R., Lipman, R. S., Rickels, K., Uhlenhuth, E. H., & Covi, L. (1974). The Hopkins Symptom Checklist (HSCL): A self-report symptom inventory. *Behavioral Science, 19*, 1-15.
- Derogatis, L. R., Rickels, K., & Rock, A. F. (1976). The SCL-90-R and the MMPI: A step in the validation of a new self-report scale. *British Journal of Psychiatry, 128*, 280-289.
- Dion, K. K., & Dion, K. L. (2001). Gender and cultural adaptation in immigrant families. *Journal of Social Issues, 57*, 511-521.
- Dovidio, J. F., Glick, P., & Rudman, L. A. (2005). *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*. Oxford: Blackwell Publishing
- Duckitt, J. (1992). Psychology and prejudice: A historical analysis and integrative framework. *American Psychologist, 47*, 1182-1193.
- Eriksen, T. H. (1997). Kultur, kommunikasjon og makt. I T. H. Eriksen (Red.), *Flerkulturell forståelse* (s. 53-66). Oslo: Tano Aschehoug.
- Falicov, C. J. (2003). Culture, society and gender in depression. *Journal of Family Therapy, 25*, 371-387.
- Fergusson, D. M., & Woodward, L. J. (2002). Mental health, educational, and social role outcomes of adolescents with depression. *Archives of General Psychiatry, 59*, 225-231.
- Fisher, C. B., Wallace, S. A., & Fenton, R. E. (2000). Discrimination distress during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 29*, 679-695.
- Fleming, J. E., Offord, D. R., & Boyle, M. H. (1989). Prevalence of childhood and adolescent depression in the community: Ontario Child Health Study. *British Journal of Psychiatry, 155*, 647-654.
- Fombonne, E. (1998). Increased rates of psychosocial disorders in youth. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience, 248*, 14-21.
- Frydenberg, E. (1997). *Adolescent coping: Theoretical and research perspectives*. London: Routledge.
- Garrison, C. Z., Schluchter, M. D., Schoenbach, V. J., & Kaplan, B. K. (1989). Epidemiology of depressive symptoms in young adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescents Psychiatry, 28*, 343-351.
- Goodman, E. (1999). The role of socioeconomic status gradients in explaining differences in US adolescents' health. *American Journal of Public Health, 89*, 1522-1528.

-
- Grøtvedt, L., & Gimmestad, A. (2002). *Helseprofil for Oslo: Barn og unge*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt, Oslo kommune.
- Harker, K. (2001). Immigrant generation, assimilation, and adolescent psychological well-being, *Social Forces*, 79, 969-1004.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self*. New York: The Guildford Press.
- Harter, S., Bessnick, S., Bouchey, H. A., & Whitesell, N. R. (1997). The development of multiple role-related selves during adolescence. *Development and Psychopathology*, 9, 835-853.
- Helms, J. E., Jernigan, M., & Mascher, J. (2005). The meaning of race in psychology and how to change it: A methodological perspective. *American Psychological Association*, 60, 27-36.
- Hernandez, D. J., & Charney, E. (1998). *The health and well-being of children in immigrant families*. Washington, DC: National Academy Press.
- Heyerdahl, S., Kverndahl, S., & Wichstrøm, L. (2004). Self-reported behavioural/emotional problems in Norwegian adolescents from multiethnic areas. *European Journal of Child and Adolescent Psychiatry*, 13, 64-72.
- Hinkle, D. E., Wiersma, W., & Jurs, S. G. (1998). *Applied statistics for the behavioral sciences* (4 utg.). New York: Houghton Mifflin Company.
- Jasinskaja-Lahti, I., & Liebkind, K. (2001). Perceived discrimination and psychological adjustment among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *International Journal of Psychology*, 36, 174-185.
- Jenkins, S. R., Goodness, K., & Buhrmester, D. (2002). Gender differences in early adolescents' relationship qualities, self-efficacy, and depression symptoms. *Journal of Early Adolescence*, 22, 277-309.
- Jerusalem, M., & Schwarzer, R. (1992). Self-efficacy as a resource factor in stress appraisal. I R. Schwarzer (Red.), *Self-efficacy: Thought control of action* (s. 194-213). Washington: Hemisphere publishing corporation.
- Jones, J. M. (1997). *Prejudice and racism* (2 utg.). New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.
- Kavli, H. (2005). *Integreringsbarometeret 2005. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet*. Hentet 18.09.2006, fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: <http://www.imdi.no/upload/integreringsbarometeret2005.pdf>.

- Keller, H., & Greenfield, P. M. (2000). History and future of development in cross-cultural psychology. *The Journal of Cross-Cultural Psychology, 31*, 51-62
- Kessler, R. C., Avenevoli, S., & Merikanagas, K. R. (2001). Mood disorders in children and adolescents: An epidemiologic perspective. *Biological Psychiatry, 49*, 1002-1014.
- Kessler, R. C., Mickelson, K. D., & Williams, D. R. (1999). The prevalence, distribution, and mental health correlates of perceived discrimination in the United States. *Journal of Health and Social Behavior, 40*, 208-230.
- Knardahl, S. (1998). *Kropp og sjel*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lazarus, R. S. (1997). Acculturation isn't everything. *Kommentar på Berrys artikkel "Immigration, acculturation, and adaptation" i Applied Psychology: An International Review, 46*, 39-43.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Lehrman, D. R. (2004). Psychology and culture. *Annual Review of Psychology, 55*, 689-714.
- Lerner, R. M. (1986). *Concepts and theories of human development* (2 utg.). New York: Random House.
- Lie, B. (2004). *Fakta om ti innvandrergupper i Norge*. Rapport 14. Hentet 06.06.2006 fra Statistisk sentralbyrå:
http://www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_200414/rapp_200414.pdf.
- Liebert, R. M., & Liebert, L. L. (1995). *Science and behavior: An introduction to methods of psychological research* (4 utg.). New Jersey: Prentice Hall.
- Luszczynska, A., Gutierrez-Dona, B., & Schwarzer, R. (2005). General self-efficacy in various domains of human functioning: Evidence from five countries. *International Journal of Psychology, 40*, 80-89.
- Miranda, J., Siddique, J., Belin, T. R., & Kohn-Wood, L. P. (2005). Depression prevalence in disadvantaged young black women: African and Caribbean immigrants compared to US-born African Americans. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 40*, 253-258.
- Mirza, I., & Jenkins, R. (2004). Risk factors, prevalence, and treatment of anxiety and depressive disorders in Pakistan: Systematic review. *BMJ, 328*, 1-5.
- Murberg, T., & Bru, E. (2004). Social support, negative life events and emotional problems among Norwegian adolescents. *School Psychology International, 25*, 387-403.

-
- Muris, P. (2002). Relationships between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in normal adolescent sample. *Personality and Individual Differences*, 32, 337-348.
- Nolen-Hoeksema, S., & Girgus, J. S. (1994). The emergence of gender differences in depression during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115, 424-443.
- Oppedal, B., & Røysamb, E. (2004). Mental health, life stress, and social support among young Norwegian adolescents with immigrant and host national background. *Scandinavian Journal of Psychology*, 45, 129-142.
- Oppedal, B., & Røysamb, E. (under publisering). Psychosocial adaptation and mental health among young immigrants in Norway.
- Oppedal, B., Røysamb, E., & Heyerdahl, S. (2005). Ethnic group, acculturation, and psychiatric problems in young immigrants. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 646-660.
- Oppedal, B., Røysamb, E., & Sam, D. L. (2004). The effect of acculturation and social support on change in mental health among young immigrants. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 481-494.
- Phinney, J. S. (1992). The multigroup ethnic identity measure: A new scale for use with adolescents and young adults from diverse groups. *Journal of Adolescence*, 7, 156-176.
- Phinney, J. S. (1996). When we talk about American ethnic groups, what do we mean? *American Psychologist*, 51, 918-927.
- Pierce, G. R., Sarason, B. R., Sarason, I. G., Joseph, H. J., & Henderson, C. A. (1996). Conceptualizing and assessing social support in the context of the family. I G. R. Pierce, B. R. Sarason & I. G. Sarason (Red.), *Handbook of Social Support and the Family* (s. 3-24). New York: Plenum Press.
- Prieur, A. (2004). *Balansekunstnere: Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax Forlag.
- Roberts, R. E., Attkisson, C. C., & Rosenblatt, A. (1998). Prevalence of psychopathology among children and adolescents. *American Journal of Psychiatry*, 155, 715-725.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., & Rosenberg, F. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: Different concepts, different outcomes. *American Sociological Review*, 60, 141-156.

- Salant, T., & Lauderdale, D. S. (2003). Measuring culture: A critical review of acculturation and health in Asian immigrant populations. *Social Science & Medicine*, 57, 71-90.
- Sam, D. L. (2000). Psychological adaptation of adolescents with immigrant backgrounds. *The Journal of Social Psychology*, 140, 5-25.
- Sam, D. L., & Berry, J. W. (1995). Acculturative stress among young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 36, 10-24.
- Sam, D. L., & Oppedal, B. (2002). Acculturation as a developmental pathway. I W. J. Lonner, D. L. Dinnel, S. A. Hayes & D. N. Sattler (Red.), *Online readings in Psychology and Culture (unit 8, chapter 6)*. Hentet 15.02.2005, fra Center for Cross-Cultural Research, Western Washington University: www.ac.wwu.edu/~culture
- Scholz, U., Dona, B. G., Sud, S., & Schwarzer, R. (2002). Is general self-efficacy a universal construct? Psychometric findings from 25 countries. *European Journal of Psychological Assessment*, 18, 242-251.
- Schwarzer, R. (1993). *Measurement of perceived self-efficacy: Psychometric scales for cross-cultural research*. Berlin: Freie Universität.
- Schwarzer, R. (1994). Optimism, vulnerability, and self-beliefs as health-related cognitions: A systematic overview. *Psychology and Health*, 9, 161-180.
- Schönplflug, U. (1997). Acculturation: Adaptation or Development? *Kommentar på Berrys artikkel "Immigration, acculturation, and adaptation" i Applied Psychology: An International Review*, 46, 52-55.
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbow in the mind. *Psychological Inquiry*, 13, 249-275.
- SSB. (2004). *Innvandring og innvandrere: Temaside*. Hentet 15.05.2006 fra Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/innvstat/>.
- SSB. (2005). *Holdninger til innvandrere og innvandring 2005*. Hentet 02.07.2006 fra Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/emner/00/01/30/innvhold/index.html>.
- SSB. (2006). *Befolkningsstatistikk: Innvandrerbefolkningen, 1.1.2006 - Hver fjerde Osloborger har innvandrerbakgrunn*. Hentet 22.05.2006 fra Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/innvbef/>.
- Stewart, S. M., Bond, M. H., Ho, L. M., Zaman, R. M., Dar, R., & Anwar, M. (2000). Perceptions of parents and adolescent outcomes in Pakistan. *British Journal of Developmental Psychology*, 18, 335-352.

-
- Strand, B. H., Dalgard, O. S., Tambs, K., & Rognerud, M. (2003). Measuring the mental health status of the Norwegian population: A comparison of the instruments SCL-25, SCL-10, SCL-5 and MHI-5 (SF-36). *Nordic Journal of Psychiatry, 57*, 113-118.
- Suarez-Orozco, C., & Qin, D. B. (2006). Gendered perspectives in psychology: Immigrant origin youth. *International Migration Review, 40*, 165-198.
- Sund, A. M., Larsson, B., & Wichstrøm, L. (2003). Psychosocial correlates of depressive symptoms among 12-14-year-old Norwegian adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*, 588-597.
- Søgaard, A. J., & Eie, T. (2005). *Helseundersøkelsen i bydeler og regioner i Oslo (HUBRO): Ungdomsdelen (UNGHUBRO): Mål, materiale og metode*. Hentet 23.05.2006 fra <http://www.fhi.no/dav/4CEA0F181E.doc>.
- Thompson, B. (2003). Understanding reliability and coefficients alpha, really. I B. Thompson (Red.), *Score reliability contemporary thinking on reliability issues*. Thousand Oaks, Sage Publications.
- Torgersen, L. (2001). Sammenhengen mellom depressivt stemningsleie og relasjoner til foreldrene. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 38*, 1-9.
- Torgersen, L. (2005). *Betydningen av innvandrerbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom*. Rapport 5/05. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Twenge, J. M., & Crocker, J. (2002). Race and self esteem: Meta-analyses comparing Whites, Blacks, Hispanics, Asians, and American Indians and comment on Gray-Little and Hafdahl (2000). *Psychological Bulletin, 128*, 371-408.
- Twenge, J. M., & Nolen-Hoeksema, S. (2002). Age, gender, race, socioeconomic status, and birth cohort differences on the children's depression inventory: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Psychology, 111*, 578-588.
- Urbina, S. (2004). *Essentials of psychological testing*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Virta, E., Sam, D. L., & Westin, C. (2004). Adolescents with Turkish background in Norway and Sweden: A comparative study of their psychological adaptation. *Scandinavian Journal of Psychology, 45*, 15-25.
- Walsh, W. B., & Betz, N. E. (2001). *Test assessment*. Upper Sadle River, New Jersey: Prentice Hall.

- Ward, C. (2001). The A, B, Cs of acculturation. I D. Matsumoto (Red.), *The handbook of culture & psychology* (s. 411-445). New York: Oxford University Press.
- West, P. (1997). Health inequalities in the early years: Is there equalisation in youth? *Social Science Medicine*, 44, 833-858.
- WHO ICD-10, (2003). *Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser: Klassifikasjon og diagnostiske kriterier*. København: Munksgaard Danmark.
- Wichstrøm, L. (1999). The emergence of gender differences in depressed mood during adolescence: The role of intensified gender socialization. *Development and Psychopathology*, 33, 232-245.
- Williams, D. R., Neighbors, H. W., & Jackson, J. S. (2003). Racial/ ethnic discrimination and health: Findings from community studies. *American Public Health Association*, 93, 200-208.
- Ystgaard, M. (1993). *Sårbar ungdom og sosial støtte. En tilnærming til forebygging av psykisk stress og selvmord*. Rapport 1/93. Oslo: Senter for sosialt nettverk og helse.
- Ystgaard, M. (1997). Life stress, social support and psychological distress in late adolescence. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 32, 277-283.
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, 12, 443-466.
- Øia, T. (2000). *Innvandrerungdom - marginalisering og utvikling av problematferd*. Rapport 3/2000. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Øia, T. (2003). *Innvandrerungdom: Kultur, identitet og marginalisering*. Rapport 20/2003. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Østberg, S. (2003). Norwegian-Pakistani adolescents negotiating religion, gender, ethnicity and social boundaries. *Young*, 11, 161-181.

Appendiks

Allport, G. (1958). *The nature of prejudice. A comprehensive and penetrating study of the origin and nature of prejudice* (2 utg.). New York: Doubleday Anchor Books.

Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, *54*, 317-326.

Aronowitz, M. (1984). The social and emotional adjustment of immigrant children: A review of the literature. *International Migration Review*, *18*, 237-257.

- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development in functioning. *Educational Psychologist, 28*, 117-148.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1173-1182.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review, 46*, 5-68.
- Berry, J. W., Kyunghwa, K., Liebkind, K., Sabatier, C., Sam, D. L., Virta, E., et al. (1993). *The questionnaire for International Comparative Study of Ethnocultural Adolescents (The ICSEY project)*. CEIFO, Universitetet i Stockholm: Sverige.
- Berry, J. W., & Sam, D. L. (1997). Acculturation and adaptation. I J. W. Berry, M. H. Segall & C. Kagitcibasi (red.), *Handbook of cross-cultural psychology* (s. 291-326). London: Allyn and Bacon.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Brown, C. S., & Bigler, R. S. (2005). Children's perceptions of discrimination: A developmental model. *Child Development, 76*, 533-553.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., & Cervone, D. (2004). The contribution of self-efficacy beliefs to psychosocial outcomes in adolescence: Predicting beyond global dispositional tendencies. *Personality and Individual Differences, 37*, 751-763.
- Cassidy, C., O'Connor, R. C., Howe, C., & Warden, D. (2004). Perceived discrimination and psychological distress: The role of personal and ethnic self-esteem. *Journal of Counseling Psychology, 51*, 329-339.
- CIA. (2006). The world fact book [Elektronisk Versjon]. Nedlastet 10.09.2006 fra <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/pk.html>.
- Cicchetti, D., & Toth, S. L. (1998). The development of depression in children and adolescents. *American Psychologist, 53*, 221-241.
- Clark, R., Anderson, N. B., Clark, V. R., & Williams, D. R. (1999). Racism as a stressor for African Americans: A biopsychosocial model. *American Psychologist, 54*, 805-816.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2 utg.). New Jersey: Erlbaum, Hillsdale.
- Colarossi, L. G., & Eccles, J. S. (2003). Differential effects of support providers on adolescents' mental health. *Social Work Research, 27*, 19-30.
- Crijnen, A. A. M., Achenbach, T. M., & Verhulst, F. C. (1997). Comparison of problems reported by parents and children in 12 cultures: Total problems, externalizing, and internalizing. *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 36*, 1269-1277.
- Dalgard, O. S., Ystgaard, M., & Brevik, J. I. (1995). Sosiale miljøfaktorer og psykisk helse: Modell og sentrale begreper. I O. S. Dalgard, E. Døhlle & M. Ystgaard (red.), *Sosialt nettverk, helse og samfunn* (s. 13-30). Oslo: Universitetsforlaget.
- Derogatis, L. R., Lipman, R. S., Rickels, K., Uhlenhuth, E. H., & Covi, L. (1974). The Hopkins Symptom Checklist (HSCL): A self-report symptom inventory. *Behavioral Science, 19*, 1-15.
- Derogatis, L. R., Rickels, K., & Rock, A. F. (1976). The SCL-90-R and the MMPI: A step in the validation of a new self-report scale. *British Journal of Psychiatry, 128*, 280-289.
- Dovido, J. F., Glick, P., & Rudman, L. A. (2005). *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*. Oxford: Blackwell Publishing

- Duckitt, J. (1992). Psychology and prejudice: A historical analysis and integrative framework. *American Psychologist*, 47, 1182-1193.
- Eriksen, T. H. (1997). Kultur, kommunikasjon og makt. I T. H. Eriksen (red.), *Flerkulturell forståelse* (s. 53-66). Oslo: Tano Aschehoug.
- Falicov, C. J. (2003). Culture, society and gender in depression. *Journal of Family Therapy*, 25, 371-387.
- Fisher, C. B., Wallace, S. A., & Fenton, R. E. (2000). Discrimination distress during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 679-695.
- Frydenberg, E. (1997). *Adolescent coping: Theoretical and research perspectives*. London: Routledge.
- Grøtvedt, L., & Gimmestad, A. (2002). *Helseprofil for Oslo: Barn og unge*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt, Oslo kommune.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self*. New York: The Guildford Press.
- Harter, S., Bessnick, S., Bouchey, H. A., & Whitesell, N. R. (1997). The development of multiple role-related selves during adolescence. *Development and Psychopathology*, 9, 835-853.
- Helms, J. E., Jernigan, M., & Mascher, J. (2005). The meaning of race in psychology and how to change it: A methodological perspective. *American Psychological Association*, 60, 27-36.
- Hernandez, D. J., & Charney, E. (1998). *The health and well-being of children in immigrant families*. Washington, DC: National Academy Press.
- IMID. (2005). Integreringsbarometeret 2005 [Elektronisk Versjon]. *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet*. Nedlastet 18.09.2006 fra <http://www.imdi.no/upload/integreringsbarometeret2005.pdf>.
- Jerusalem, M., & Schwarzer, R. (1992). Self-efficacy as a resource factor in stress appraisal. I R. Schwarzer (red.), *Self-efficacy: Thought control of action* (s. 194-213). Washington: Hemisphere publishing corporation.
- Jones, J. M. (1997). *Prejudice and racism* (2 utg.). New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.
- Knardahl, S. (1998). *Kropp og sjel*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lazarus, R. S. (1997). Acculturation isn't everything. *Kommentar på Berrys artikkel "Immigration, acculturation, and adaptation" i Applied Psychology: An International Review*, 46, 39-43.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Lehrman, D. R. (2004). Psychology and culture. *Annual Review of Psychology*, 55, 689-714.
- Lerner, R. M. (1986). *Concepts and theories of human development* (2 utg.). New York: Random House.
- Lie, B. (2004). Fakta om ti innvandrergupper i Norge [Elektronisk Versjon]. *Rapport*, 14. Nedlastet 06.06.2006 fra http://www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_200414/rapp_200414.pdf.
- Liebert, R. M., & Liebert, L. L. (1995). *Science and behavior: An introduction to methods of psychological research* (4 utg.). New Jersey: Prentice Hall.
- Luszczynska, A., Gutierrez-Dona, B., & Schwarzer, R. (2005). General self-efficacy in various domains of human functioning: Evidence from five countries. *International Journal of Psychology*, 40, 80-89.
- Mirza, I., & Jenkins, R. (2004). Risk factors, prevalence, and treatment of anxiety and depressive disorders in Pakistan: Systematic review. *BMJ*, 328, 1-5.
- Muris, P. (2002). Relationships between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in normal adolescent sample. *Personality and Individual Differences*, 32, 337-348.

- Oppedal, B., & Røysamb, E. (2004). Mental health, life stress, and social support among young Norwegian adolescents with immigrant and host national background. *Scandinavian Journal of Psychology, 45*, 129-142.
- Oppedal, B., Røysamb, E., & Sam, D. L. (2004). The effect of acculturation and social support on change in mental health among young immigrants. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 481-494.
- Phinney, J. S. (1992). The multigroup ethnic identity measure: A new scale for use with adolescents and young adults from diverse groups. *Journal of Adolescence, 7*, 156-176.
- Phinney, J. S. (1996). When we talk about American ethnic groups, what do we mean? *American Psychologist, 51*, 918-927.
- Priour, A. (2004). *Balansekunstnere: Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax Forlag.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., & Rosenberg, F. (1995). Global self-esteem and specific self-esteem: Different concepts, different outcomes. *American Sociological Review, 60*, 141-156.
- Salant, T., & Lauderdale, D. S. (2003). Measuring culture: A critical review of acculturation and health in Asian immigrant populations. *Social Science & Medicine, 57*, 71-90.
- Sam, D. L. (2000). Psychological adaptation of adolescents with immigrant backgrounds. *The Journal of Social Psychology, 140*, 5-25.
- Sam, D. L., & Berry, J. W. (1995). Acculturative stress among young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology, 36*, 10-24.
- Sam, D. L., & Oppedal, B. (2002). Acculturation as a developmental pathway. In W. J. Lonner, D. L. Dinnel, S. A. Hayes & D. N. Sattler (Eds.), *Online readings in Psychology and Culture (unit 8, chapter 6)*. Center for Cross-Cultural Research, Western Washington University, Bellingham, Washington USA.
- Schwarzer, R. (1993). *Measurement of perceived self-efficacy: Psychometric scales for cross-cultural research*. Berlin: Freie Universität.
- Schwarzer, R. (1994). Optimism, vulnerability, and self-beliefs as health-related cognitions: A systematic overview. *Psychology and Health, 9*, 161-180.
- Schönpflug, U. (1997). Acculturation: Adaptation or Development? *Kommentar på Berrys artikkel "Immigration, acculturation, and adaptation" i Applied Psychology: An International Review, 46*, 52-55.
- SSB. (2004). Innvandring og innvandrere: Temaside [Elektronisk Versjon]. Nedlastet 15.05.2006 fra <http://www.ssb.no/innvstat/>.
- SSB. (2005). Holdninger til innvandrere og innvandring 2005 [Elektronisk Versjon]. Nedlastet 02.07.2006 fra <http://www.ssb.no/emner/00/01/30/innvhold/index.html>.
- SSB. (2006). Befolkningsstatistikk: Innvandrerbefolkningen, 1.1.2006 - Hver fjerde Osloborger har innvandrerbakgrunn [Elektronisk Versjon]. Nedlastet 22.05.2006 fra <http://www.ssb.no/innvbef/>.
- Stewart, S. M., Bond, M. H., Ho, L. M., Zaman, R. M., Dar, R., & Anwar, M. (2000). Perceptions of parents and adolescent outcomes in Pakistan. *British Journal of Developmental Psychology, 18*, 335-352.
- Strand, B. H., Dalgard, O. S., Tambs, K., & Rognerud, M. (2003). Measuring the mental health status of the Norwegian population: A comparison of the instruments SCL-25, SCL-10, SCL-5 and MHI-5 (SF-36). *Nordic Journal of Psychiatry, 57*, 113-118.
- Sund, A. M., Larsson, B., & Wichstrøm, L. (2003). Psychosocial correlates of depressive symptoms among 12-14-year-old Norwegian adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*, 588-597.

-
- Søgaard, A. J., & Eie, T. (2005). Helseundersøkelsen i bydeler og regioner i Oslo (HUBRO): Ungdomsdelen (UNGHUBRO): Mål, materiale og metode [Elektronisk Versjon] fra <http://www.fhi.no/dav/4CEA0F181E.doc>.
- Thompson, B. (2003). Understanding reliability and coefficients alpha, really. I B. Thompson (red.), *Score reliability contemporary thinking on reliability issues*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Torgersen, L. (2001). Sammenhengen mellom depressivt stemningsleie og relasjoner til foreldrene. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 38, 1-9.
- Torgersen, L. (2005). *Betydningen av innvandrerbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Urbina, S. (2004). *Essentials of psychological testing*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Walsh, W. B., & Betz, N. E. (2001). *Test assessment*. Upper Sadle River; New Jersey: Prentice Hall.
- West, P. (1997). Health inequalities in the early years: Is there equalisation in youth? *Social Science Medicine*, 44, 833-858.
- Ystgaard, M. (1997). Life stress, social support and psychological distress in late adolescence. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 32, 277-283.
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, 12, 443-466.
- Øia, T. (2003). *Innvandrerungdom: Kultur, identitet og marginalisering*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Østberg, S. (2003). Norwegian-Pakistani adolescents negotiating religion, gender, ethnicity and social boundaries. *Young*, 11, 161-181.